

Vallan varjossa, julkisuuden valossa

Sylvi Kekkosen ja Tellervo Koiviston sukupuolittuneet representaatiot *Suomen Kuvalehdessä*

Poliittisen historian
kandidaatintutkielma

Laatija:
Vanessa Luovikari

14.5.2026
Turku

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä: Vanessa Luovikari

Otsikko: Vallan varjossa, julkisuuden valossa – Sylvi Kekkosen ja Tellervo Koiviston sukupuolittuneet representaatiot *Suomen Kuvalehdessä*

Sivumäärä: 37

Päivämäärä: 14.5.2026

Presidentin puoliso toimii vallan keskiössä, mutta ilman perustuslaillista asemaa, määriteltyjä tehtäviä tai palkkaa. Silti häneltä odotetaan tietynlaista käyttäytymistä, osallistumista edustustehtäviin sekä ennen kaikkea presidentin tukemista taustajoukoissa. Presidenttipari on jatkuvasti julkisuudessa näkyvillä ja muodostaa yhdessä presidentti-instituution inhimillisen ja symbolisen imagon. Presidenttien puolisoitten kautta mediassa on vuosikymmenten ajan tuotettu ja toistettu käsityksiä siitä, millainen naiseus ja toimijuus on vallan vierellä kulloinkin ollut hyväksyttävää.

Kandidaatintutkielmassani tutkin entisten presidenttien puolisoitten Sylvi Kekkosen ja Tellervo Koiviston representaatioita aikakauslehti *Suomen Kuvalehdessä*. Aineistonani on lehdessä julkaistut artikkelit, henkilökuvat ja maininnat presidenttien puolisoista, joita analysoin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksessa hyödynnän erityisesti representaation käsitettä, sukupuolihistoriallista lähestymistapaa ja Chris Rojekin julkisuustyyppien jaottelua. Presidenttien puolisoit ovat Suomessa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta olleet naisia, joten rooli on muodostunut perinteisten sukupuoliroolien ja naiseuden ihanteiden myötä. Tutkimuksen tarkoituksena onkin tunnistaa aineistosta toistuvia teemoja juuri sukupuolittuneesta näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni ovat: millaisia esityksiä naiseudesta, sukupuolirooleista, julkisesta vallasta ja presidentin puolison roolista lehti rakentaa? Tutkin myös, miten kahden peräkkäin toimineen presidentin puolison, Kekkosen ja Koiviston, representaatiot eroavat toisistaan ja mitä nämä erot kertovat aikakausien yhteiskunnallisista muutoksista tarkastelemani jakson aikana 1950–1990-luvuilla? Sukupuolittuneita käytänteitä auttaa tunnistamaan miespuolisen presidentin puoliso Pentti Arajärven representaation tarkastelu suhteessa naispuolisten puolisoitten representaatioihin.

Tutkimus osoittaa, että presidenttien puolisoitten representaatio *Suomen Kuvalehdessä* on rakentunut sukupuolittuneiden odotusten ja asemajulkisuuden varaan. Kekkosen representaatiossa toistuu pääasiassa hiljaisen taustatukijan sekä ”kansakunnan äidin” rooli. Koiviston representaatiossa on havaittavissa muutos, joka ilmentää 1980-luvun naisten yhteiskunnallisen toimijuuden aktivoitumista naisasialiikkeen myötä. Hänet esitetään ”uuden ajan naisena”, joka saa äänensä kuuluviin ja esiintyy itsenäisempänä toimijana. Vaikka yhteiskunta on tasa-arvoistunut, presidentin puolison rooli on säilynyt symbolisena, määrittelemättömänä ja naiseksi oletetun toimijan ympärille rakentuneena.

Avainsanat: julkisuus, presidentin puoliso, representaatio, sukupuolihistoria, *Suomen Kuvalehti*, Sylvi Kekkosen, Tellervo Koivisto

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuskysymykset, aineisto ja kirjallisuus	5
1.2	Menetelmä ja tutkimuksen lähtökohdat	8
2	Puolison julkinen ja yksityinen rooli	11
2.1	Ansaittua ja annettua näkyvyyttä	12
2.2	”Kyökin kautta vaikuttaminen”	15
3	Puolison sukupuolittunut representaatio	18
3.1	Kansakunnan äitejä ja perinteisiä sukupuolirooleja	19
3.2	Näkyvä mutta äänetön puoliso	22
4	Puolison roolin dynaamisuus	26
4.1	Naisasialiike ja tasa-arvoistuva yhteiskunta	27
4.2	Yksilölliset erot vai aikakauden muutos?	30
5	Johtopäätökset	32
	Lähteet	35

1 Johdanto

Tasavallan presidentti on historiallisesti toiminut suomalaisessa poliittisessä kulttuurissa poikkeuksellisen vahvassa auktoriteettiasemassa.¹ Presidentin valtaoikeudet ovat perustuslakiuudistusten myötä kaventuneet ja poliittinen järjestelmä on muuttunut parlamentaarisemmaksi², mutta presidentti on säilyttänyt merkittävän symbolisen asemansa julkisuudessa. Koko presidentti-instituutio nauttii Suomessa vahvaa kansalaisluottamusta.³ Tätä todentaa esimerkiksi vuonna 2024 tehty luottamusmittaus, jossa 84 prosenttia vastaajista ilmoitti luottavansa tasavallan presidenttiin erittäin tai melko paljon.⁴ Vastaava luottamus maan hallitukseen oli 49 prosenttia. Presidentti näyttäytyykin paitsi poliittisena toimijana myös jatkuvuuden, vakauden ja kansallisen yhtenäisyyden symbolina.

Presidentin rinnalla julkisuudessa esiintyy myös hänen puolisonsa, jonka asema instituutiossa on osin ristiriitainen. Puolisolla ei ole virallista poliittista roolia eikä muodollista valtaa, mutta hän on näkyvä, julkinen henkilö ja osa presidentin imagoa. Puolison asemaa tai tehtäviä ei ole määritelty laissa eikä tehtävästä makseta palkkaa, mikä antaa puolisoille huomattavan liikkumavaran ja mahdollisuuden muotoilla roolistaan yksilöllisen. Presidentin puoliso Tellervo Koivisto kiteytti asetelmaa *Suomen Kuvalehden* haastattelussa vuonna 1982 toteamalla, että: ”Presidenttihän maalle valitaan, ei perhettä”⁵. Koiviston kommentti ilmentää hyvin sitä tosiasiaa, että puolison rooli syntyy aina presidentin valinnan myötä.

Kiinnostavaa on se, miten sekä Suomessa että kansainvälisestikin presidenttien puoliset ovat lähes poikkeuksetta olleet naisia. Rooli on siis luonnollisesti kietoutunut naiseuden ihanteisiin ja kulttuurisiin sekä moraalisiin odotuksiin hoivasta, kodin ylläpidosta ja hillitystä edustuksellisuudesta. Samalla heidän ulkonäköään, käytöstään ja elämäntapaansa on tarkasteltu julkisuudessa jopa tarkemmin kuin heidän omaa toimijuuttaan ja yhteiskunnallista vaikuttamistaan. Presidenttien puoliset toimivat tutkimuksessa ikään kuin peileinä sille, millaisia odotuksia yhteiskunta kohdistaa naisiin vallan keskiössä ja sen rinnalla.

Näiden puolisoihin kohdistuvien odotusten muodostajana toimii usein media. Aikakauslehdet, kuten *Suomen Kuvalehti*, yhdistävät poliittisen journalismin henkilökuviin ja visuaalisiin

---

¹ Hallberg et al. 2009, 13.

² Paloheimo 2017, 163.

³ Ibid., 189.

⁴ ”Suomalaiset luottavat tasavallan presidenttiin, kannattamaansa puolueeseen ja tiedotusvälineisiin”. Kunnallisalan kehittämissäätiön verkkosivut, 5.1.2024. <<https://kaks.fi/wp-content/uploads/2024/01/tutkimusosio-050124.pdf>> [Luettu 12.3.2026].

⁵ Okker 1982, 64.

representaatioihin. Tällöin ne osallistuvat kuvien ja käsitysten muodostumiseen siitä, millaisena presidenttipari ja erityisesti presidentin puoliso näyttäytyy kansalaisille. Presidenttien puolisoiden julkisuuden representaatiot ovat sekä yksittäisten henkilöiden kuvauksia että osa laajempaa presidentti-instituution legitimitietin rakentumista ja ylläpitämistä. Presidentin puoliso on samanaikaisesti yksityishenkilö, joka elää puolisonsa vallan varjossa sekä julkinen hahmo, jonka käyttäytymistä, ulkonäköä, toimintaa ja toimimattomuutta arvioidaan julkisuuden valossa. Tasapainoilu tämän kaksoisroolin kanssa on presidenttien puolisoja vuosikymmenestä toiseen yhdistävä tekijä.

1.1 Tutkimuskysymykset, aineisto ja kirjallisuus

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkin, miten presidenttien puoliset Sylvi Kekkonen ja Tellervo Koivisto on esitetty *Suomen Kuvalehdessä*. Tutkimukseni keskittyy vastaamaan kysymyksiin siitä, millaisia esityksiä naiseudesta, sukupuolirooleista, vallasta ja presidentin puolison asemasta lehti rakentaa. Analysoin, miten näiden kahden peräkkäin toimineen presidentin puolison, Kekkonen ja Koiviston, representaatiot eroavat toisistaan ja mitä nämä erot kertovat sukupuolinormien ja poliittisen julkisuuden muutoksista.

Tutkimukseni keskittyy ajanjaksoon, joka oli merkittävien murrosten aikaa suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa ja perinteisessä sukupuolijärjestelmässä. Urho Kekkonen poikkeuksellisen pitkstä presidenttikaudesta (1956–1982) ja vahvasti henkilöityneestä politiikasta siirryttiin kohti parlamentaarisempaa järjestelmää ja uudenlaista mediavälitteistä poliittista julkisuutta Mauno Koiviston presidenttikausien aikana (1982–1994). Sylvi Kekkonen ja Tellervo Koivisto toimivat rooleissaan presidentin puolisona eri aikakausien kontekstissa ja asettuivat rooleihinsa eri tavoin, mikä tekee heidän representaatioidensa vertailevasta tarkastelusta hedelmällisen tutkimuskohteen.

Tutkimusaineisto on kerätty *Suomen Kuvalehdestä*⁶. Olen käynyt systemaattisesti läpi lehden vuosikertoja muodostaakseni selkeän kokonaiskuvan eri presidenttien puolisoiden representaatioista. Tutkimuksen pääasialliseksi aineistoksi olen valinnut kaikki löytämäni Sylvi Kekkonen ja Tellervo Koiviston presidenttien puolisoina käsittelevät artikkelit, joita on yhteensä 17 aikaväliltä 1955–1988. Näiden lisäksi aineistoa täydentää kolme artikkelia, jotka

---

⁶ Viitataan *Suomen Kuvalehden* artikkelimuotoiseen aineistoon pääsääntöisesti kirjallisuusviitteiden tapaan (esim. Okker 1982, 64.). Tarkemmat tiedot viitatuista artikkeleista on merkitty lähdeluetteloon. Lehden muuhun toimitukselliseen sisältöön, joissa ei ole selkeää kirjoittajaa tai otsikkoa, viitataan kuten sanomalehtiin (esim. *Suomen Kuvalehti* 10.3.2000, ”Jyviä ja akanoita”).

ovat vuosilta 1999, 2000 ja 2019. Aineistossa on mukana sekä laajempia henkilöjuttuja että esimerkiksi linnanjuhlia ja valtiovierailuja käsitteleviä artikkeleita, joissa presidentin puoliso mainitaan lyhyesti tai esitetään kuvissa. Yksittäiset ja huomaamattomat maininnatkin ovat osa puolisoitten representaatiota ja siksi oleellisia analyysilleni.

Tutkimuksessani keskeistä on juuri sukupuolittuneen representaation tarkastelu, ja siksi olen valinnut Kekkonen ja Koiviston lisäksi aineistoon mukaan myös kaksi presidentin puoliso Pentti Arajärveä käsittelevää *Suomen Kuvalehden* artikkelia vuosilta 1999 ja 2000. Arajärvi ei ole sinänsä tutkimuksen kohteena, vaan häntä käsittelevien aineistojen on tarkoitus tuoda tutkimukseen vertauksellista näkökulmaa. Arajärven representaatio lehdessä tarjoaa kiinnostavaa perspektiiviä juuri sukupuoleen liittyvien odotusten ja esitystapojen tunnistamiseen. Hän oli ensimmäinen ja toistaiseksi vielä ainut presidentin puolison roolissa Suomessa toiminut mies. Tarkastelen erityisesti luvussa 3.1 representaation sukupuolittuneisuutta ja analysoin Arajärveä käsittelevien aineistojen avulla missä määrin esitystapa poikkeaa muista, naispuolisista, presidenttien puolisoista.

Suomen Kuvalehti valikoitui tutkimukseni aineistoksi, sillä se on yksi Suomen vanhimmista ja vaikutusvaltaisimmista edelleen ilmestyvistä aikakauslehdistä.⁷ Kustannusyhtiö Otavan vuonna 1916 perustamaa viikoittain ilmestyvää *Suomen Kuvalehteä* kuvaillaan Otava-median nettisivuilla ytimekkäästi otsikolla: ”Analyyttinen, asiantunteva ja ajan tasalla”.⁸ Lehden yleissivistävä ja puoluepoliittisesti riippumaton journalistinen linja oli osin poikkeavaa 1900-luvun puoluelehtien täyteisessä lehdistökentässä.⁹ Lehden kehityksessä on kuitenkin havaittavissa suomalaisen poliittisen kulttuurin ja yhteiskunnan muutokset.¹⁰ Tämä asetelma on vaikuttanut siihen, miten lehti on käsitellyt poliittista valtaa ja sen edustajia, kuten presidenttiä ja tämän puolisoa.

En tarkastele *Suomen Kuvalehteä* passiivisena historiallisena lähteenä, vaan huomioin sen roolin aktiivisena representaatioiden tuottajana. Presidenttien puolisoitten sukupuolittuneen roolin rakentuminen tutkimusaineistossani on seurausta lehden journalistisesta linjasta, aikakauden muutoksista ja nykyhetkestä kumpuavien käsitysten kautta tehdyistä havainnoista.

⁷ Vares ja Siltala 2016, 9.

⁸ ”Suomen Kuvalehti – Analyyttinen, asiantunteva ja ajantasalla”. Otavamedian verkkosivut.

<https://otavamedia.fi/tutustu-ja-tilaa/suomen-kuvalehti/?gad_source=1&gad_campaignid=22428542764&gclid=EAlaIqOBChMirKu8yL-NkwMVy1KRBR1AVgfxEAAAYASAAEgKAO_D_BwE> [luettu 8.2.2026].

⁹ Railo ja Oinonen 2012, 11.

¹⁰ Vares ja Siltala 2016, passim.

Koska poliittista valtaa on usein käsitelty *Suomen Kuvalehdessä* juuri inhimillisten ja yksityisten ulottuvuuksien kautta, soveltuu presidenttien puoliset tässä kontekstissa luonteviksi tarkastelun kohteiksi. Vastaava käsittelytapa on ollut tyypillistä erityisesti naispuolisten poliitikkojen henkilöjutuissa 1970–1980-lukujen aikakauslehdissä.¹¹

Presidentti-instituution tutkimuksessa puoliset ovat jääneet vähäiselle huomiolle. Esimerkiksi presidentin valtaa kattavasti tarkastelevassa Jouni Avelinin toimittamassa kirjassa analysoidaan yksityiskohtaisesti yhdentoista entisen presidentin toimintaa, mutta presidenttien puolisoista vain kolme mainitaan ohimennen nimeltä.¹² Elämäkertakirjallisuutta presidentin puolisoista on kuitenkin kirjoitettu runsaasti. Tässä tutkimuksessa hyödynnän Anne Mattsonin kirjoittamia elämäkertoja Sylvi Kekkosesta ja Tellervo Koivistosta. Hyödynnän elämäkertoja toisen käden lähteinä kriittisesti muihin lähteisiin, kuten Aura Korppi-Tommolan kirjoittamiin Kansallisbiografian henkilöhistorioihin ja *Suomen Kuvalehden* aineistooni suhteuttaen. Elämäkerrat tukevat analyysiani siltä osin, että niiden avulla muodostan käsityksen puolisoitten luonteesta ja elämänvaiheista sekä arvioin, missä määrin eroavaisuudet lehden esitystavoissa ovat selitettävissä Kekkonen ja Koiviston yksilöllisillä eroilla ja missä määrin yhteiskunnallisilla ja journalistisilla muutoksilla.

Lisäksi hyödynnän Erkki Railon poliittisen historian väitöskirjaa *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuviissa vuosina 1975–2005*. Railon väitöskirja tukee analyysiani median sukupuolittuneista käytännöistä ja henkilöjournalismin luonteesta. Kansainvälistä näkökulmaa tutkimukseeni tuo Niall Richardsonin ja Sadie Wearingin mediatutkimuksen teos *Gender in the Media. Suomen Kuvalehden* journalistista kehitystä ja merkitystä Suomen historiassa taas avaa Vesa Vareksen ja Sakari Siltalan *Sanan ja kuvan vuosisata : Suomen Kuvalehti 1916–2016*.

Naisjohtajien representaatioita *Suomen Kuvalehdessä* on tutkinut esimerkiksi Siina Repo Tampereen yliopiston tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan. Revon havainnot *Suomen Kuvalehden* journalistisen linjan muutoksista auttavat minua yhdistämään tekemäni havainnot presidenttien puolisoitten representaatioissa tapahtuneista muutoksista osaksi laajempaa lehden kehitystä ja tapaa esittää naisia. Esimerkiksi 1990-luvulle asti naiset esiintyivät *Suomen Kuvalehdessä* pääasiassa vain sivuroolissa.¹³ Yhdeksi syyksi tähän Repo ehdottaa

¹¹ Railo 2011, 111.

¹² Hallberg et al., 2009, 60, 232, 336.

¹³ Repo 2010, 45.

lehden toimituskunnan miesvaltaista historiaa. *Suomen Kuvalehden* päätoimittajat ovat vielä 2020-luvun puoleen väliin tultaessa olleet kaikki miehiä.¹⁴ Toimittajien sukupuoli ei tietenkään yksinomaan selitä naisten vähäistä tai sivurooliin asettavaa representaatiota, vaan kyse on laajemmasta yhteiskunnallisesta sukupuolittuneesta rakenteesta.

1.2 Menetelmä ja tutkimuksen lähtökohdat

Menetelmänä tässä kandidaatin tutkielmassa käytän laadullista sisällönanalyysiä, jonka avulla tarkastelen *Suomen Kuvalehden* journalistisia esityksiä presidenttien puolisoista osana oman aikansa poliittista kulttuuria ja sukupuolijärjestystä. Analyysi keskittyy nimenomaan representaatioon, eli tapoihin, joilla puoliset on lehdessä esitetty. Representaatiolla tarkoitan tässä yhteydessä siis kielellisiä ja visuaalisia tapoja esittää todellisuutta ja antaa asioille merkitystä mediassa.¹⁵ Representaatiot rakentavat aina tietynlaisen version todellisuudesta tekemällä valintoja, rajauksia ja painotuksia siitä, mitä jätetään mainitsematta ja millaisia merkityksiä asioihin liitetään.¹⁶ Tällä tavoin representaatiot toimivat keskeisessä roolissa, jossa ne muokkaavat, toistavat ja luovat käsityksiä esimerkiksi sukupuolesta, vallasta ja yhteiskunnallisista rooleista.

Tutkielmani metodologinen lähtökohta perustuu Jorma Kalelan teoksessa *Historiantutkimus ja historia* esitettyyn näkemykseen historiantutkimuksesta tulkinnallisena ja kysymyksenasettelusta rakentuvana tieteenä. Kalelan mukaan menneisyys ja historialliset lähteet eivät sellaisenaan tarjoa valmiita merkityksiä, vaan historiantutkija tuottaa tietoa esittämällä lähteille kysymyksiä omasta tutkimusintressistään käsin.¹⁷ Tavoitteena on menetelmän sekä representaation käsitteen avulla tunnistaa aineistosta toistuvia tapoja esittää presidentin puolisoita ja heihin liitettyjä sukupuolen ja vallan merkityksiä. Myös havaintojen vertailu toimii keskeisenä keinona tunnistaa ajallisia jatkuvuuksia ja muutoksia *Suomen Kuvalehden* rakentamissa representaatioissa.

Presidenttien puolisoitten erityislaatuista asemaa julkisuuden ja yksityisyyden rajalla auttaa jäsentämään Chris Rojekin luoma erilaisten julkisuusmuotojen luokittelu. Rojekin luokittelussa julkisuudenhenkilöt voidaan jäsentää asemaan perustuvaan julkisuuteen (engl.

¹⁴ Repo 2010, 44–45; ”*Suomen Kuvalehden* uudeksi päätoimittajaksi Matti Kalliokoski” *Suomen Kuvalehti*, 7.5.2020. <<https://suomenkuvalehti.fi/kulttuuri/suomen-kuvalehden-uudeksi-paatoimittajaksi-matti-kalliokoski/?shared=1125701-567bc701-1>> [Luettu 7.3.2026].

¹⁵ ”Ihmistieteet: Representaatio” Tieteen termipankki.

<<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:representaatio>> [Luettu 20.4.2026].

¹⁶ Richardson ja Wearing 2014, 214–215.

¹⁷ Kalela 2000, 92–93, 169.

ascribed celebrity, sananmukaisesti ‘määrätty julkisuus’) tai omin saavutuksin ansaittuun julkisuuteen (engl. achieved celebrity, sananmukaisesti ‘saavutettu julkisuus’).¹⁸ Rojek on määritellyt myös kolmannen julkisuustyyppin, joka on nimenomaan medialähtöinen (engl. attributed celebrity, sananmukaisesti ‘määrittävä julkisuus’) eli se perustuu yksinomaan mediassa luotuun käsitykseen henkilön merkittävydestä.¹⁹ Rojekin käsitteille ei löydy vakiintuneita suomennoksia tutkimuskirjallisuudessa, joten käytän tässä tutkimuksessa asiasisältöä parhaiten kuvaavia termejä asemajulkisuus, ansaittu julkisuus ja annettu julkisuus.

Tutkielmani sijoittuu osaksi sukupuolihistoriaa, mediatutkimusta ja poliittista historiaa. Naisiin kohdistuva historiantutkimus on perinteisesti luokiteltu naishistoriaksi, vaikka sen teemat liittyisivät olennaisesti poliittisen historian kysymyksiin. Historiantutkija Aura Korppi-Tommola on kritisoinut perinteistä naishistoriaa ja pohtinut, miksi politiikassa toimivien naisten tutkimus mielletään naishistoriaksi, kun taas miespuolisten poliittisten toimijoiden tutkimus mielletään automaattisesti poliittiseen historiaan.²⁰ Tässä tutkimuksessani tarkastelun kohteet ovat naisia, mutta analyysi keskittyy heidän representaatioonsa, instituutionaaliseen asemaansa ja toimijuuteensa poliittisessa järjestelmässä. Tutkimuksessa on kuitenkin otettava huomioon ja mainittava presidenttien puolisojen sukupuoli, sillä se on ollut roolin historiallisessa muotoutumisessa perustavanlaatuisesti vaikuttava tekijä.

Sosiaalishistorian suuntauksena kehittynyt naishistoria laajeni 1980-luvun jälkeen kolmannen aallon feminismiin myötä inkluusiivisemmaksi sukupuolihistoriaksi.²¹ Vaikka sukupuolihistorian katsotaan edelleen tutkivan pääasiassa naisia naishistorian perinteen mukaisesti, on tärkeä tehdä käsitteellinen ero näiden kahden välille. Sukupuolihistorian on tarkoitus murtaa naishistorian asetelma, jossa naiset esitetään homogeenisena ja toiseutettuna²² sukupuolittuneena ryhmänä.²³ En siis tarkastele Sylvi Kekkosta ja Tellervo Koivistoa tavanomaisina, keskivertosuomalaisen naisen edustajina, vaan yksilöllisinä poikkeuksellisissa asemassa toimivina henkilöinä, joihin kuitenkin kohdistuu perinteisiä yhteiskunnan sukupuolittuneita odotuksia.

---

¹⁸ Rojek 2001, 17–18.

¹⁹ Ibid., 18.

²⁰ Korppi-Tommola 2004, 21.

²¹ Ylivuori 2022, 22–23.

²² Toiseutetulla tarkoitetaan ihmisryhmää, joka nähdään erilaisena ja ulkopuolisena suhteessa siihen, mitä yhteiskunnassa pidetään normina. Tässä yhteydessä viitataan käsitteellä siihen, että naisukupuoli nähdään ”toisena” suhteessa miessukupuoleen, jota pidetään yhteiskunnan oletuksena ja normina.

²³ Koivunen ja Liljeström 1996, 276.

Erityisesti feministisessä tieteenkriitikissä ja tutkimusperinteessä korostetaan tutkijan paikantuneisuuden tunnistamista osana tutkimusprosessia.²⁴ Käsitteet ja ennakkoluulot sukupuolesta, naiseudesta ja tasa-arvosta rakentuvat tässä tutkielmassa 2020-luvun yhteiskunnallisen keskustelun pohjalta, mikä vaikuttaa kysymyksenasetteluun ja tulkintoihin. Tämä lähtökohta on osa historiantutkimuksen perusluonnetta, mutta sen näkyväksi tekeminen on tärkeää. Tässä tutkielmassa tarkastelen tietoisesti *Suomen Kuvalehden* aineistoa oman aikansa kontekstissa ja pyrin välttämään anakronistisia tulkintoja. Vaikka tutkimuksen lähtökohdat on tuotu eksplisiittisesti esiin, tutkimuksen tekijänä oma positioni vaikuttaa lähes väistämättä tulkintoihin.²⁵

Kalelan näkemys historiantutkimuksesta nyky-yhteiskunnasta kumpuavana tieteenä tarjoaa perustan tutkimuskysymyksilleni. Presidenttien puolisoitten representaatioita tarkastellaan nimenomaan kysymyksenasetteluni kautta, joka nousee nykyajan kiinnostuksesta poliittisen julkisuuden, sukupuoliroolien ja vallan symbolisten ulottuvuuksien tutkimukseen. Näin tutkielma asettuu osaksi modernia sukupuolihistoriallista tutkimusperinnettä, jossa huomio kohdistuu merkitysten ja tulkintojen analyysiin pikemminkin kuin menneisyyden kuvaamiseen sellaisenaan.

---

²⁴ Koivunen ja Liljeström 1996, 274.

²⁵ Kalela 2000, 76; Railo ja Oinonen 2012, 16.

2 Puolison julkinen ja yksityinen rooli

Presidentin puolison rooli asettuu kiinnostavalla tavalla julkisen ja yksityisen rajapintaan. Puoliso on julkisuuden henkilö, jonka esiintymistä ja tekoja arvioidaan jatkuvasti osana poliittista julkisuutta. Toisaalta hän on yksityishenkilö, jonka keskeinen tehtävä liittyy epäviralliseen tukijan rooliin. Tämä presidentin puolison roolin paradoksaalisuus luo jännitteen, jossa puolison odotetaan edustavan hillittyä arvokkuutta osana instituution julkista kuvaa sekä toisaalta ilmentävän yksilöllistä persoonallisuuttaan ja esiintyvän omana itsenään. ”Oikeaa” tapaa toimia presidentin puolison roolissa ei ole määritelty. Juuri tästä syystä presidentin puolison julkinen esiintyminen ja mediarepresentaatio muuttuu ja muodostuu ajasta ja henkilöistä riippuen.

Presidenttien puoliset edustavat Rojekin julkisuusluokittelussa lähtökohtaisesti asemajulkisuutta. Heidän näkyvyytensä julkisuudessa perustuu suhteeseen presidenttiin ja tämän institutionaaliseen asemaan, ei puolison omaan poliittiseen valtaan tai saavutuksiin. Julkisuusluokittelu ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Osa presidenttien puolisoista on ollut tunnettuja jo ajalta ennen roolissa toimimista. Tällöin heidän julkisuuteensa kietoutuu myös ansaitun julkisuuden piirteitä. Samanaikaisesti presidenttien puolisojen näkyvyys ja merkitys on olennaisesti median, kuten esimerkiksi *Suomen Kuvalehden*, kautta rakentuvaa. Tämän vuoksi myös annetun julkisuuden ulottuvuus on osa presidenttien puolisojen julkisuustyyppiä. Ilman median osoittamaa aktiivista kiinnostusta puolisoihin, eivät he olisi yhtä tunnettuja ja merkittäviä julkisuuden henkilöinä.

Suomen Kuvalehdessä presidenttien puolisojen asemajulkisuus ilmenee esimerkiksi siten, että heistä kirjoitetaan käyttäen puolison roolia korostavia etuliitteitä ja nimikkeitä. Tellervo Koivisto pohti *Suomen Kuvalehden* haastattelussa erilaisia puolison titteleitä ja niiden merkityksiä, mutta totesi jatkavansa edeltäjiensä jäljissä perinteisellä etuliitteellä ”rouva” Koivisto.²⁶ Myöhempien presidenttien puolisojen kohdalla tittelit ovat monipuolistuneet ja puoliset ovat saaneet itse määritellä, miten haluavat tulla puhutelluiksi. Pentti Arajärveä puhuteltiin ensin virkanimikkeellä valiokuntaneuvos ja myöhemmin tohtorina. Vastaavasti Jenni Haukiota nimitettiin ensin perinteisesti rouvana, mutta väiteltyään häntä on puhuteltu akateemisella tittelillään tohtorina.

---

²⁶ Okker 1982, 65.

Lehti kuitenkin tasapainoilee puolisoiden instituutionaalisen asemajulkisuuden ja ansaitun julkisuuden välillä luodessaan presidenttien puolisoiden representaatiota. Erityisesti myöhemmissä representaatioissa heistä rakennetaan myös kuvaa aktiivisina toimijoina, yksilöllisinä persoonina ja itsenäisinä yhteiskunnallisina subjekteina. Nämä kaksi julkisuuden muotoa eivät kuitenkaan kumoa toisiaan, vaan esiintyvät rinnakkain.

Presidentin puolison roolissa on julkisten esiintymisten lisäksi myös keskeinen yksityinen aspekti. Puoliso toimii usein presidentille läheisimpänä tukena kulissien takana ja osallistuu vallankäytön arkeen epävirallisella tasolla. Presidentin tehtävä on varsin kuormittava ja kokonaisvaltainen ja sen henkinen taakka on usein kannettava yksin. Tämä korostaa presidentin puolison merkitystä luottamuksellisena tukihenkilönä. Puoliso toimii tässä merkityksessä oleellisena osana vallan inhimillistä aspektia virallisesta tunnustuksen puutteesta huolimatta.

Asetelman tyypillisyyttä havainnollistaa historiallisesti toistuvat esimerkit. Alli Paasikiven katsottiin olevan ainut henkilö, joka pystyi tasapainottamaan presidentti Juho Kusti Paasikiven voimakasta temperamenttia, ja hänen sanotaan toimineen tämän epävirallisena, palkattomana sihteerinä koko presidenttiyden ajan.²⁷ Sylvi Kekkonen ja Urho Kekkonen suhde taas oli, ristiriidoistaan huolimatta, keskinäiseen riippuvaisuuteen perustuva ja läheinen elämäkumppanuus.²⁸ Myöhemmin esimerkiksi Pentti Arajärven rooli presidentti Tarja Halosen puolisona toi esiin uudenlaisen julkisen ja yksityisen toimijuuden, jossa puoliso esiintyi sekä itsenäisenä asiantuntijana että perinteisenä presidentin tukijana.

2.1 Ansaittua ja annettua näkyvyyttä

Presidenttien puolisoiden julkisuuskuvan rakentumiseen vaikuttaa osittain heidän yksilölliset taustansa. Esimerkiksi puolison koulutus, ammattiura tai muu yhteiskunnallinen asema vaikuttavat siihen, millaista kuvaa heistä luodaan mediassa ja millaisia merkityksiä heidän rooliinsa presidenttien puolisoina liitetään. Näistä yksilöön liittyvistä taustatekijöistä huolimatta presidentin puolison julkinen näkyvyys määräytyy ennen kaikkea suhteessa presidenttiin.

---

²⁷ Sharma 2019, 30; Korppi-Tommola 1997 [Luettu 15.4.2026].

²⁸ Korppi-Tommola 1997 [Luettu 15.4.2026]; Mattson 2019, 303.

Havainnollistava esimerkki tästä on Sylvi Kekkonen, joka oli koulutettu ja kulttuurisesti aktiivinen toimija. Hänet tunnettiin erityisesti taiteiden, kirjallisuuden sekä luonnon ystävänsä.²⁹ Kekkonen oli profiloitunut myöhemmällä iällään kirjailijaksi, mutta *Suomen Kuvalehdessä* hänen representaationsa rakentui asemajulkisuudelle tyypillisesti ensisijaisesti presidentin puolisona. Tämä näkyy erityisen hyvin vuonna 1968 *Suomen Kuvalehteen* tehdyssä Kekkonen haastattelussa. Siinä toimittaja määritteli eksplisiittisesti tekevänsä haastattelua presidentin puolisosta, ei kirjailijasta.³⁰ Haastattelun ajankohta oli Urho Kekkonen kolmannen presidenttikauden alkua, ja siinä korostuukin Sylvi Kekkoselle jo kertynyt kokemus ja pätevyys presidentin puolisona.

Asemajulkisuus korostuu Sylvi Kekkonen representaatiossa myös siten, että hän esiintyy useammin osana Urho Kekkonesta käsitteleviä artikkeleita kuin itsenäisten henkilöjuttujen kohteena. Haastatteluartikkelissa Kekkonen totesi, että tavanomaisissakin ihmissuhteissa naisen rooli määrittyy usein miehen aseman mukaan.³¹ Toteamus valaisee aikakauden, 1960-luvun, perinteisiä sukupuolirooleja ja käsityksiä naisten toimijuudesta. Näin ollen presidentin puolison asemajulkisuuteen nojaava representaatio näyttäytyy aikakaudelle tavanomaisena ja luonteelta: naisen (presidentin puoliso) julkisuus määrittyy suhteessa miehen (presidentti) julkiseen asemaan.

Ansaitun julkisuuden piirteitäkin on havaittavissa *Suomen Kuvalehden* Kekkonesta käsittelevissä maininnoissa, mutta ne jäävät toissijaisiksi asemajulkisuudelle. Esimerkiksi hänen kirjallinen työnsä mainittiin lehdessä vain satunnaisesti, eikä sitä liitetty hänen julkiseen identiteettinsä. Kekkonesta puhuteltiin lehdessä nimityksillä ”rouva Kekkonen” tai ”kansakunnan äiti”, mutta kirjailijan titteliä hänelle ei annettu. Hänen kirjallisia taitojaan ja asiantuntemustaan tunnustettiin epäsuorin keinoin, joita on vaikea pelkästään lehden representaatiosta tunnistaa. Kekkonesta ei esimerkiksi ainoastaan pyydetty naistenlehtien haastatteluihin ja kuviin esiintymään presidentin puolisona, vaan häntä pyydettiin myös itse kirjoittamaan lehtiin.³² Tämä todistaa, että hänen toimijuutensa ei rajoittunut vain passiiviseen edustuksellisuuden rooliin, vaikka sellaiselta *Suomen Kuvalehti* saa sen näyttämään.

---

²⁹ Mattson 2019, 262–263.

³⁰ Kaipainen 1968, 14.

³¹ Ibid., 16.

³² Mattson 2019, 255.

Kekkosen sivistystausta ja kulttuurinen pääoma tukivat hänen asemaansa presidentin puolisona aikana, jolloin naisten koulutustaso oli vielä alhainen.³³ Ennen suurten ikäluokkien tuomaa murrosta, jopa ylioppilaaksi valmistuminen oli naisille harvinaisempaa. Kekkosen kirjailijatausta ei ollut kuitenkaan poikkeuksellinen presidentin puolisojen jatkumossa. Osa Kekkosen edeltäjistä ja seuraajistakin on toiminut taiteiden ja kulttuurin parissa erilaisissa tehtävissä. Esimerkiksi Alli Paasikivi oli nuoruudessaan Kansallisteatterin näyttelijä³⁴ ja valtiotieteiden tohtori Jenni Haukio on muiden töidensä ohella kirjailijarunoilija.

Sylvi Kekkosesta luotuun melko selkeään asemajulkisuuden tyyppiin verrattuna Tellervo Koiviston representaatio *Suomen Kuvalehdessä* sisältää hieman enemmän ansaitun julkisuuden elementtejä. Koivistolle annetaan Kekkosta useammin lehdessä oma ääni ja hän esiintyy henkilöjuttujen keskiössä. Hän kuitenkin itse korosti usein rooliaan ensisijaisesti puolisonsa tukijana itsenäisen vaikuttajan sijaan. Koivistolla oli aktiivinen poliittinen ura kansanedustajana ja kunnallispolitiikassa ennen presidentin puolison roolia ja hänen representaationsa alkoi *Suomen Kuvalehdessä* jo ajalta ennen puolisonsa Mauno Koiviston presidenttiyttä. Huomioitavaa on, että tuolloinenkin näkyvyys muodostui suhteessa Mauno Koiviston asemaan pääministerinä, ei suoranaisesti Tellervo Koiviston omiin ammatillisiin meriitteihin ansaittuna julkisuutena.

Representaatio ajalta ennen presidentin puolisona toimimista oli merkittävää, sillä Koivisto kirjoitti itse *Suomen Kuvalehteen* vuosina 1968–1972 pakinamuotoista palstaa Rouva Koiviston Päiväkirjat.³⁵ Palstalla hän käsitteli humoristisesti elämää pääministerin puolisona ja tarttui ajankohtaisiin aiheisiin sekä pohti naisen asemaa yhteiskunnassa. Olen jättänyt Rouva Koiviston päiväkirjat -palstan sisällöt tutkimukseni analyysin ulkopuolelle siksi, ettei Koivisto ollut presidentin puoliso vielä tuolloin. Kyse on myös Tellervo Koiviston itse kirjoittamista palstoista eikä näin ollen niiden analysointi suoraan havainnollista lehden luomaa julkisuuskuvaa hänestä presidentin puolisona.

Suomen Kuvalehden silloisen päätoimittaja Leo Tujusen journalistinen valinta antaa pääministerin puolisolle oma säännöllinen ja itsenäinen puheenvuoro arvostetussa ja vakiintuneessa mediassa on kuitenkin huomionarvoista ja aikakaudelle poikkeavaa.³⁶ Palsta on kiinnostava osoitus naisten itsenäisen toimijuuden ja julkisen vaikuttamisen

³³ Mattson 2019, 250.

³⁴ Korppi-Tommola 1997 [Luettu 15.4.2026].

³⁵ *Suomen Kuvalehti* 27.10. 1972, ”Miksi lopetit päiväkirjan rouva Koivisto?”; Mattson 2017, 169.

³⁶ Mattson 2017, 171.

lisääntymisestä, sekä lisää Koiviston ansaitun julkisuuden representaatiota lehdessä. Koivisto on myös itse myöhemmin arvioinut, että lehteen kirjottamiensa pakinoiden tuoma julkisuus vaikutti myönteisesti hänen menestykseensä vuoden 1972 eduskuntavaaleissa.³⁷ On myös todennäköistä, että palstalla oli myötävaikutusta Mauno Koiviston poliittiseen menestykseen ja valintaan presidentiksi. Tämä korostaa poliittisten toimijoiden julkisuuskuvan tärkeyttä ja median roolia niiden rakentajana.

2.2 ”Kyökin kautta vaikuttaminen”

Presidenttien puoliset ovat julkisuuden henkilöitä, joilta odotetaan edustustehtäviin osallistumista presidentin rinnalla ja muita julkisia esiintymisiä. Rooliin liitettyjen tehtävien institutionaalinen määrittelemättömyys ei käytännössä kuitenkaan tarkoita rajattomia toimintamahdollisuuksia. Sen sijaan perinteiset sukupuoliroolit ja julkisuuden paineet määrittävät puolisoille tiukat rajat. Sosiaalisten odotusten ja julkisen näkyvyyden kokonaisuudessa myös presidentin puolison yksityinen ja usein julkisuudelle näkymätön rooli on keskeinen. Presidentin puoliso toimii presidentin henkisenä tukena, neuvonantajana ja keskustelukumppanina yksityisessä elämässä. Puoliso osallistuu politiikan kulisseissa käytäviin keskusteluihin ja voi vaikuttaa presidentin ajatteluun ja näkemyksiin. Vaikutusvaltaa ei muodollisesti tunnusteta, mutta sen merkitys voi olla huomattavaakin.

Poliittisen julkisuuden ulkopuolella tapahtuvaa taustavaikuttamista on usein problematisoitu. Sylvi Kekkonen kommentoi *Suomen Kuvalehden* haastattelussa, että puolisoon kohdistuu jatkuvasti huomiota ja siksi tehtävässä tulee olla erityisen varovainen.³⁸ Kekkonen kommentista saa sellaisen kuvan, että presidentin puolison toimintaa tarkkaillaan samankaltaisesti kuin varsinaisia vallankäyttäjiä. Tämä kertoo joko siitä, että virallisen vallan puutteesta huolimatta puoliso nähdään osana vallan julkisuuskuvaa tai hänen vaikutusvaltaansa politiikan kulisseissa pidetään erityisen merkittävänä. Tarkkailu muistuttaa median perinteistä roolia ”vallan vahtikoirana”, mutta tässä yhteydessä vallankäyttö tapahtuukin yksityisellä tasolla, jonne media ei pääse helposti käsiksi.

Presidenttien puolisoitten taustavaikuttajan rooli nousee lehdessä yllättävän suorasanaisesti esiin. Esimerkiksi artikkeli vuodelta 1977 nosti teeman esiin jo otsikon tasolla: ”Radikalismien

³⁷ ”Kotirouvaa arvostavat vain mainostajat” – Rouva Koiviston päiväkirjat loi Tellervo-ilmiön”. Yleisradio, 14.1.2017. <<https://yle.fi/a/3-9400351>> [Luettu 25.3.2026]; Mattson 2017, 207, 212.

³⁸ Kaipainen 1968, 16.

takana oli Sylvi Kekkonen”³⁹. Artikkelit ei esittänyt Kekosta aktiivisena poliittisena vaikuttajana vaan pikemminkin keskittyi arvioimaan Urho Kekkonen runsasmääräistä kirjoittamista. Sylvi Kekkonen vaikutusvaltaa suhteessa puolisoonsa ei artikkelissa kommentoitu kielteiseen sävyyn tai vähättelevästi, mutta se ei myöskään ollut artikkelin keskeisenä teemana otsikosta huolimatta. Kirjailijataustaisen Sylvi Kekkonen tiedetään kuitenkin auttaneen puolisoaan erilaisten kirjoitusten ja puheiden valmisteluissa aina elämänsä viimeisiin vuosiin asti.⁴⁰ Tällainen epävirallinen puolison toiminta jää helposti julkisen tarkastelun ulkopuolelle.

Taustavaikuttamista leimaa yleensä sukupuolittuneesti väritynyt ulottuvuus. 1950–1970-lukujen poliittisessa kulttuurissa tällainen naisten epäsuora vaikuttaminen nähtiin miesten arvovaltaa heikentävänä. Toisaalta erityisesti Yhdysvalloissa presidenttiparin katsottiin vuorovaikuttavan tällä tavalla toisiinsa ja sitä pidettiin rooleille ominaisena.⁴¹ Sylvi Kekkoselta kysyttiin suorasanaisesti *Suomen Kuvalehden* haastattelussa harjoittaako hän yhdysvaltalaiseen tyyliin vaikuttamista puolisoonsa.⁴² Toimittajan johdattelua kysymys kumpusi mahdollisesti siitä, että taustavaikuttamista ei nähty politiikassa hyvässä valossa.

Naisten epävirallisesta vaikutusvallasta on usein käytetty ilmausta ”kyökin kautta vaikuttaminen”.⁴³ Ilmaus juontaa juurensa perinteisiin sukupuolirooleihin, joissa naisen paikan katsottiin olevan kotona ja keittiössä. Tällainen vähättelevä retoriikka marginalisoi naisten toimijuutta ja sivuuttaa heidät varsinaisesta politiikasta ja vallankäytöstä. Presidenttien puolisoja tutkinut historiantutkija Maritta Pohls toteaa Menneisyyden jäljillä -podcastissa, että presidenttien puolisojen epävirallinen vaikutusvalta on kulttuurisesti vaikeasti hyväksyttävää ja siksi sen käsittely julkisuudessa on negatiivista.⁴⁴ Kyökin kautta -retoriikka ilmenee *Suomen Kuvalehdessä* vielä 1980-luvullakin Koivistojen välisen suhteen käsittelytavassa.⁴⁵

Kyseessä ei ole menneisyyden ilmiö, vaan naisten vaikuttamiseen suhtaudutaan jossain määrin edelleen 2020-luvulla vähättelevään sävyyn. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii pääministeri Sanna Marinin naisvaltaisesta hallituksesta 2019–2023 käytetty vähättelevä nimitys: huulipunahallitus. Pilkka- tai lempinimenä tulkittava naiseutta korostava sana,

³⁹ Marttinen 1977, 16.

⁴⁰ Korppi-Tommola 1997 [Luettu 15.4.2026]; Mattson 2019, 248–249, 284–285.

⁴¹ Erickson ja Thomson 2012, 254.

⁴² Kaipainen 1968, 17.

⁴³ Ibid.; Mattson 2019, 284; Vuorio, 2.8.2022, 8.55–10.13.

⁴⁴ Vuorio, 2.8.2022, 12.52–13.28.

⁴⁵ Okker 1982, 65.

huulipunahallitus, nimettiin Kotimaisten kielten keskuksen kuukauden sanaksikin joulukuussa 2019.⁴⁶ Huulipunahallitus tai kyökin kautta vaikuttamisesta puhuminen ovat retoriikkoja, jotka luovat kuvaa naisten poliittisesta toimijuudesta jonain tavallisesta poikkeavana kuriositeettina.

Taustavaikuttamiseen suhtautumisen sukupuolittuneisuus ilmenee siinä, miten miesten harjoittamaan epäviralliseen vaikuttamiseen suhtaudutaan. Poliittisessa kulttuurissa on vakiintunut ajatus ”saunadiplomatiasta” luonnollisena osana miehistä vallankäyttöä ja etenkin presidentille oleellisena epävirallisena suostuttelu- ja neuvottelutaitona.⁴⁷ Termiä saunadiplomatiasta on käytetty kuvaamaan esimerkiksi Urho Kekkosen epävirallista poliittista vaikutustyötä. Tällainen yksityisessä asetelmassa tapahtuva miesten keskinen vaikutusprosessi⁴⁸ on täysin rinnastettavissa naisten harjoittamaan ”kyökin kautta” vaikuttamiseen. Tämä ristiriita on osoitus historiallisesta asetelmasta, jossa politiikka nähdään miesten areenana, johon naisten ei ole sopivaa osallistua.

Taustalla vaikuttaminen ja Sylvi Kekkosen julkinen pidättyvyys sopivat loogisesti yhteen. Kekkonen korosti usein, ettei ole kiinnostunut politiikasta eikä halua puuttua puolisonsa työhön.⁴⁹ Samalla hänen suhteensa Urho Kekkoseen mahdollisti epävirallisen vaikuttamisen ilman julkista median tarkkailua. Sylvi Kekkonen ei esimerkiksi juurikaan suostunut haastatteluihin presidentin puolisona, mutta osallistui kyllä erilaisiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin yksityisemmissä asetelmissä. Tellervo Koiviston suhtautuminen politiikkaan oli erilainen, mistä kertoo erityisesti hänen oma poliittinen uransa. Hän näki presidentin puolison roolin ensisijaisesti presidentin tukemisena, mutta mainitsee *Suomen Kuvalehden* haastattelussaan myös hyötyvänsä tehtävässä kokemuksistaan politiikassa.⁵⁰

⁴⁶ ”Kuukauden sana joulukuussa on huulipunahallitus” Kotimaisten kielten keskus, 18.12.2019. <<https://kotus.fi/kuukauden-sana-joulukuussa-on-huulipunahallitus/>>. [Luettu 20.4.2026]

⁴⁷ Hallberg et al. 2009, 19.

⁴⁸ Vastaava ilmiö on esimerkiksi ”harmaa eminenssi”, jossa vaikutusvaltainen neuvonantaja tai tukija toimii poliittisen liikkeen tai poliitikon yhteydessä ilman virallista asemaa.

⁴⁹ Kaipainen 1968, 16; Mattson 2019, 249, 289.

⁵⁰ Okker 1982, 64.

3 Puolison sukupuolittunut representaatio

Sukupuolen näkökulmasta *Suomen Kuvalehden* aineistosta on mahdollista tarkastella, miten naiseus ja poliittinen valta kietoutuivat toisiinsa mediavälitteisessä julkisuudessa. Julkisuuden henkilöiden representaatioihin vaikuttaa yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevat käsitykset ja valtasuhteet. Siksi kyse ei ole todellisuuden absoluuttisesta heijastamisesta, vaan representaatio on aina jonkin uudelleen esittämistä. Erityisesti se, kenelle mediassa annetaan tilaa, vaikuttaa representaatioon.⁵¹

Sukupuolen ja median tutkimuksessa on vakiintunut ajatus, että media ei ainoastaan heijasta yhteiskunnassa vallitsevia sukupuolirooleja, vaan myös tuottaa ja vahvistaa niitä.⁵²

Sukupuolittuneen mediarepresentaation avulla ylläpidetään vallitsevaa sukupuolijärjestelmää esimerkiksi tuottamalla kuvia siitä, millainen naiseus tai mieheys nähdään sopivana yhteiskunnassa.⁵³ Presidenttien puolisoitten kohdalla tämä ilmenee erityisesti siinä, millaisiin rooleihin heidät teksteissä ja kuvissa asetetaan ja millaisia teemoja heihin liitetään.

Sukupuolittuneet representaatiot voivat rakentua esimerkiksi esittämällä naiset aina kodin piirissä, hoivaavina ja hillittyinä tai toisaalta korostamalla naisten poikkeuksellisuutta tilanteissa, joissa puoliso ylittää perinteisen roolin rajan.

Presidenttien puolisoitten sukupuolittuneista representaatioista *Suomen Kuvalehdessä* on muovautunut erittäin vakiintunutta. Vastaava tilanne on Yhdysvalloissa, jossa jokainen presidentin puoliso on ollut nainen. Yhdysvalloissa presidentin puolison rooliin kohdistuu erityisen sukupuolittuneita odotuksia, joita Erickson ja Thomson perustelevat juuri sillä, ettei roolissa ole toiminut yhtäkään miestä.⁵⁴ Sylvi Kekkosen ja Tellervo Koiviston, kuten lähes jokaisen presidentin puolison representaatio lehdessä toistaa samoja teemoja. Näitä ovat esimerkiksi ”kansakunnan äiti” -retoriikka ja yhdysvaltalainen näkemys presidentin puolison roolista näkyvänä mutta äänettömänä.

Menneisyyden jäljillä -podcastissa presidenttien puolisoita tutkineet historiantutkijat Kati Katajisto ja Maritta Pohls keskustelevat siitä, miten kunkin aikakauden sukupuoliroolit heijastuvat puolisoihin.⁵⁵ Tämä ei ole sattumanvaraista, vaan presidenttiparin imagoa rakennetaan usein tietoisesti ja ammattilaisten toimesta täsmäämään yhteiskunnan

⁵¹ Repo 2010, 6; Richardson ja Wearing 2014, 6.

⁵² Railo 2011, 71.

⁵³ Richardson ja Wearing 2014, 5.

⁵⁴ Erickson ja Thomson 2012, 242.

⁵⁵ Vuorio, 2.8.2022, 31.23–33.30.

vaatimuksiin ja tarpeisiin. Esimerkiksi jo Svinhufvudeilla oli 1930-luvulla julkisesta imagosta vastaava henkilö⁵⁶, jonka ansiosta tunnemme edelleen lähes sadan vuoden jälkeen Ukko-Pekka nimisiä höyrylaivoja ja siltoja sekä Ellen Svinhufvudin mukaan nimettyjä mantelileivoksia. Presidenttien puolisoista annettuun julkiseen kuvaan on siis vaikutettu tietoisesti ja puolisoista on pyritty rakentamaan kuvaa ”ihannenaishenon”. Tämä ihannenaishenon muotti on muuttunut ajassa ja siksi myös presidenttien puolisoitten sukupuolittuneissa representaatioissa on eroja.

3.1 Kansakunnan äitejä ja perinteisiä sukupuolirooleja

Perinteiset sukupuoliroolit ovat pitkään ohjanneet medioiden tapaa esittää presidenttien puoliset, mikä näkyy erityisesti puolisoihin liitetyissä teemoissa.⁵⁷ *Suomen Kuvalehden* tapa käsitellä presidenttien puolisoita 1950–1960-luvuilla on nykyhetkestä (2026) tarkasteltuna normatiivista ja perinteisiä sukupuolirooleja ylläpitävää. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, kuinka puoliset esitetään lähes poikkeuksetta kotiin, perheeseen ja edustuksellisuuteen liittyvissä yhteyksissä. Naisen rooli nähtiin perinteisten sukupuoliroolien mukaisestikin juuri kodin ylläpitäjänä ja perheen hoivaajana.⁵⁸ Presidenttien puolisoitten mediarepresentaatio edustaa näin ollen ihannenaishenon ja toimii symbolisena naisten esikuvana.

Sylvi Kekkonen representaatio ilmentää perinteisiä sukupuolirooleja selkeästi. Hänestä käytettiin sukupuolittuneita nimityksiä, kuten emäntä, rouva ja erityisesti ”kansakunnan äiti” -retoriikka toistui aineistossa. Myös Koivistoa nimitettiin ”maan äidiksi” *Suomen Kuvalehdessä*⁵⁹, mutta Kekkonesta selkeästi harvemmin. Kansakunnan äidin rooli korostui erityisesti Kekkonen kuoleman jälkeen vuonna 1974 julkaistussa muistokirjoituksessa.⁶⁰ Siinä keskeisinä teemoina olivat lapset, hoiva ja äitiys. Samassa lehden numerossa oli myös Kekkonen kuolinilmoitus, jossa hänet oli kuvattu kaksi lastaan sylissä ja äititeemaisen Leena Impiön runon saattamana.⁶¹ Äitiyden korostaminen valitsemalla virallisen presidentin puolison potretin sijaan kuva Kekkonesta lapsiensa kanssa on tietoinen valinta, joka vahvistaa

⁵⁶ ”Svinhufvudista Ukko-Pekaksi – laillisuusajattelijasta julkkispresidentiksi”. Svinhufvudin muistosäätiön verkkosivut. <<https://www.svinhufvudinmuistosaatio.fi/svinhufvudista-ukko-pekaksi-laillisuustaistelijasta-julkkispresidentiksi/>>. [Luettu 21.4.2026]

⁵⁷ Railo 2012, 69.

⁵⁸ Richardson ja Wearing 2014, 20.

⁵⁹ Esimerkiksi *Suomen Kuvalehti* 7.6.1985, ”Suomi tällä viikolla”.

⁶⁰ Tyrkkö 1974, 36–39.

⁶¹ *Suomen Kuvalehti* 13.12.1974, nimiö.

presidentin puolison symbolista merkitystä ”kansakunnan äitinä” mutta samalla sitoo hänet perinteisten sukupuoliroolien muottiin.

Journalismin ammattimaistuminen ja vallanpitäjiin kohdistuvan kriittisemmän tarkastelun yleistyminen 1970–1980-luvuilla laajensivat myös *Suomen Kuvalehden* tapoja esittää poliittisia ja yhteiskunnallisia toimijoita. Tämä journalistinen muutos heijastui myös presidenttien puolisoitten representaatioon. Lehdessä siirryttiin vähitellen monimuotoisempaan ja itsenäistä toimijuutta korostavaan tapaan esittää puoliset yksilöinä pelkän instituutionaalisen sivuhahmon roolin sijaan.⁶² Kehitys on havaittavissa Kekkonen ja Koiviston representaatioiden eroissa. Kekkonen esitettiin pitkälti edustuksellisenä ja taustatukijan roolissa, kun taas Koiviston esityksissä korostui näiden lisäksi myös oma poliittinen kokemus ja yhteiskunnallinen asiantuntijuus.

Tellervo Koivisto yhdistetään mediassa usein tasa-arvokysymyksiin ja naisten oikeuksiin liittyviin teemoihin. Tätä selittää osittain hänen taustansa naisasialiikkeissä, kuten Yhdistys 9:n toiminnassa.⁶³ Siitä huolimatta, että Koiviston katsottiin edustavan 1980-luvun uudenlaista ”modernia naiseutta”, esiintyy hänenkin representaatioissaan sukupuolittuneita odotuksia. Esimerkiksi Koiviston pukeutumista ja ulkonäköä kommentoitiin mediassa ylikorostuneesti.⁶⁴ Tämä kommentointi vie tilaa puolison vallankäyttöön liittyvistä näkemyksistä tai instituutionaaliseen asemaan liittyvältä keskustelulta. Tällainen sukupuolittunut, erityisesti naisiin kohdistuva ulkonäkökeskeisyys voidaan ymmärtää osana rakenteellista sukupuolittunutta epätasa-arvoista representaatiota mediassa. Julkisuudenhenkilöiden pinnallisten piirteiden ja visuaalisten ominaisuuksien korostumista selittää huomionarvoisuuden logiikka, johon mediajulkisuus pääasiassa perustuu.⁶⁵ Tällainen ulkonäkökeskeinen journalismi uusintaa käsityksiä naisista ensisijaisesti tarkastelun kohteina.

Presidenttien puolisoihin kohdistuvat odotukset ja rajoitukset ovat usein sidoksissa nimenomaan sukupuoleen eivätkä pelkästään presidentin puolison rooliin. Nämä sukupuolittuneet odotukset tulevat erityisen näkyviksi tilanteissa, joissa presidentin puolison rooliin liittyy poikkeuksia. Suomessa tällainen tilanne koettiin Tarja Halosen presidenttikaudella 2000-luvun alussa, kun presidentin puoliso olikin mies, Pentti Arajärvi.

---

⁶² Railo 2011, 84.

⁶³ Korppi-Tommola 1997 [Luettu 20.4.2026]; Mattson 2017, 365–368.

⁶⁴ Esimerkiksi Sundberg 1983a, 63–65; Sundberg 1983b, 64; Mattson 2017, 320.

⁶⁵ Rojek 2001, 109–110.

Hänen rooliaan käsiteltiin *Suomen Kuvalehdessä* vuonna 2000 osin humoristisella tai jopa ivallisella sävyllä⁶⁶, jollaista ei tavanomaisesti käytetä presidenttien puolisoista kirjoittaessa.

Esimerkiksi *Suomen Kuvalehden* humoristisella Jyviä ja akanoita -palstalla⁶⁷ julkaistiin uudelleen alun perin *Helsingin Sanomien* NYT -liitteeseen kirjoitettu kommentti:

”Presidentin kanslia pohtii vielä Arajärven roolia, mutta ainakin siihen kuuluu imurointia, kukkien kastelua ja silittämistä.”⁶⁸ Kommentin tarkoituksena on ilmeisesti leikitellä ajatuksella, että Arajärvi ottaisi aikaisemmin naisille mielletyn presidentin puolison roolinsa myötä tehtäväkseen perinteisesti naisille mielletyt kodin ylläpitoon liittyvät askareet.

Julkaistessaan kommentin uudelleen *Suomen Kuvalehti* ilmeisimmin pyrki kritisoimaan sitä, mutta samalla lehti tuli toistaneeksi alkuperäistä sanomaa siitä, kuinka Arajärvi oli poikkeava presidentin puoliso. Tämä kertoo presidentin puolison rooliin liittyvistä sukupuolittuneista käsityksistä, jotka ovat vallinneet edelleen 2000-luvullakin.

Leikittelevän tyylin lisäksi Arajärven representaatioissa on havaittavissa tilanteen (mies presidentin puolisona) vieraus suhteessa siihen, millaiseksi presidentin puolison rooli on perinteisesti ymmärretty. *Suomen Kuvalehden* laajassa Arajärveä käsittelevässä artikkelissa sukupuoli ja ulkonäkö olivat keskiössä ilmeisemmin kuin presidentin puolison rooliin liittyvät teemat.⁶⁹ Hänen ulkonäköään kommentoitiin jopa röyhkeämmin kuin naispuolisten puolisojen ulkonäköä tyypillisesti, mutta toisaalta myös hänen älykkyyttään ja huumorintajua korostettiin.⁷⁰ Ominaisuudet, kuten älykkyys, huumorintaju ja pätevyys on perinteisesti liitetty miehiin ja maskuliinisuuteen. On kiinnostavaa, miten Arajärven esitykset lehdessä olivat yllättävän samanlaisia naispuolisten puolisojen representaatioiden kanssa. Representaatio sekä haastaa että toistaa puolison rooliin liitettyjä sukupuolittuneita odotuksia, mutta poikkeavasta lähtökohdasta.

Pentti Arajärven representaatiota voidaan tarkastella osana laajempaa kysymystä siitä, ovatko presidenttien puolisoihin kohdistuvat odotukset ja representaatiot ensisijaisesti perinteisiin sukupuolirooleihin nojaavia, vai onko kyse vain presidentti-instituution erityispiirteistä? *Suomen Kuvalehdessä* Arajärvestä kirjoitetaan nimityksellä ”kummajainen” hänen osallistuessaan presidentin puolison tavanomaisiin edustustehtäviin ja istuessaan muiden

⁶⁶ Pyysalo 2000, 46; *Suomen Kuvalehti* 10.3.2000, ”Jyviä ja akanoita”.

⁶⁷ Palstalla julkaistaan muissa lehdissä kirjoitettuja journalistisia mokia ja kielikuvia ajankohtaisista asioista. Palstan nimi esiintyy vaihtelevasti myös muodossa ”Jyvät ja akanat”.

⁶⁸ *Suomen Kuvalehti* 10.3.2000, ”Jyviä ja akanoita”.

⁶⁹ Pyysalo 2000, 44–47.

⁷⁰ *Ibid.*, 45.

valtiojohtajien (nais)puolisoiden kanssa tilaisuuksissa.⁷¹ Tällainen retoriikka ei edistä rooliin kohdistuvien sukupuolittuneiden odotusten purkamista. Mikäli presidentin puoliso olisi tulevaisuudessa useammin mies, jouduttaisiin ”kansakunnan äidin” mallia arvioimaan uudelleen. Muutos saattaisi toimia katalyyttinä myös laajemmalle diplomatian ja poliittisen edustuksellisuuden tasa-arvoistumiselle.

3.2 Näkyvä mutta äänetön puoliso

Presidenttien puolisoiden sukupuolittunutta representaatiota voidaan tarkastella julkisen näkyvyyden ja annetun äänen sekä vaikutusmahdollisuuksien välisenä suhteena mediassa. Puolisoiden näkyvyys julkisuudessa ei automaattisesti anna heille mahdollisuutta määritellä itseään tai vaikuttaa julkiseen keskusteluun. Tässä asetelmassa presidenttien puoliset päätyvät usein julkisen tarkastelun kohteiksi ilman omaa toimijuutta tai ääntä. Sukupuolittuneisuus on osa tällaista representaatiota, jossa naiset esitetään mediassa objekteina.

Henkilöjournalismissa valta on lähtökohtaisesti aina kaksisuuntaista.⁷² Tarkastelun kohdehenkilö altistaa itsensä julkisen arvioinnin kohteeksi, mutta voi samalla kuitenkin vaikuttaa siihen, millaisen kuvan hän itsestään antaa. Täten myös tarkastelun kohde käyttää valtaa suhteessa lukijaan. Rojek sen sijaan kuvailee vastaavaa tilannetta asymmetrisenä, sillä tarkastelun kohteen saama näkyvyyden määrä ja mahdollisuudet vaikuttaa siihen eivät aina jakaudu tasaisesti.⁷³ Tämä henkilöjournalismin kaksisuuntaisuus ei presidenttien puolisoiden henkilöjutuissa aina täysin toteudu. Erickson ja Thomson ovat kuvailleet Yhdysvaltojen presidenttien puolisoita näkyviksi mutta äänettömiksi.⁷⁴ Sama kuvaus soveltuu hyvin myös Suomen kontekstiin. Presidenttien puolisoiden näkyvä representaatio, jossa puoliso ei saa kuitenkaan omaa ääntään kuuluviin, on median ja julkisuuden määrittelemää.

Näkyvä mutta äänetön -asetelman kannalta havainnollistava esimerkki on Urho Kekkosen ja Sylvi Kekkosen representaatioiden epätasapaino *Suomen Kuvalehdessä*. Urho Kekkonen on yksi eniten *Suomen Kuvalehdessä* esiintynyt henkilö.⁷⁵ Karismaattisena ja kiinnostavana pidetty Urho Kekkonen oli kuvattu lehdessä lukuisten numeroiden kansikuvissa, artikkeleissa ja laajemmissa henkilökuvissa. Hänestä rakentui kuva aktiivisena poliittisena toimijana, vallankäyttäjänä ja poliittisen kulttuurin keskeisenä hahmona, jonka ajatuksia ja

---

⁷¹ Sharma 2019, 31.

⁷² Railo 2012, 48.

⁷³ Rojek 2001, 25, 46.

⁷⁴ Erickson ja Thomson 2012, 240.

⁷⁵ Vares ja Siltala 2016, 200.

persoonallisuutta analysoitiin yksityiskohtaisesti. Tähän poikkeuksellisen laajaan näkyvyyteen verraten Sylvi Kekkonen esiintyi lehdessä huomattavan harvoin. Näissä harvoissa maininnoissakin hänet esitettiin usein vain osana muita aiheita käsittelevien artikkeleiden visuaalista kokonaisuutta. Kekkonen läsnäolo rajoittui kuviin ja kuvateksteihin ilman, että häntä mainittiin varsinaisessa leipätekstissä tai hänen omia näkökulmiaansa olisi esitetty.⁷⁶ Kekkonen oli siis mediassa näkyvillä ja läsnä mutta ei osallistunut keskusteluun.

Muutosta presidenttien puolisoiden näkyvä mutta äänetön -asetelmaan *Suomen Kuvalehdessä* ilmenee 1980-luvulle tultaessa. Urho Kekkonen neljännesvuosisataa kestäneen presidenttikauden jälkeen Suomeen valitulle uudelle presidenttiparille, Koivistoille, omistettiin useita kansikuvia ja artikkeleita vuoden 1982 tammi-helmikuun numeroissa.⁷⁷ Uuteen presidentin puolisoon kiinnitettiin erityisen paljon huomiota ehkä siksi, että Sylvi Kekkonen kuoleman jälkeen Suomessa oli pitkään puolison roolin tyhjiö. *Suomen Kuvalehdessä* 1982 julkaistussa Tellervo Koiviston haastattelussa keskiössä oli uuden presidentin puolison persoonallisuus ja omat näkemykset presidentin puolison roolista.⁷⁸ Artikkelin haastattelumuoto mahdollisti Tellervo Koiviston osallistumisen oman julkisuus kuvansa rakentamiseen.

Myös Sylvi Kekkosesta tehtiin haastattelumuotoinen artikkeli vuonna 1968, jossa hän pääsi osittain itse ääneen ja osoittamaan omaa toimijuuttaan.⁷⁹ Tässä artikkelissa kuitenkin toimittajan ääni ja tulkinnat korostuivat vahvasti, mikä rajasi Kekkonen jälleen tarkastelun kohteeksi haastattelumuodosta huolimatta. Kekkonen ja Koiviston haastatteluissa näkyy selkeä sävyero. Oman äänen kuuluviin saaminen Koiviston artikkelissa näyttäytyy askeleena kohti representaatiota, jossa puolison oma toimijuus tunnustetaan vapaammin. Tämä kehitys voidaan tulkita osana laajempaa yhteiskunnallista naisten toimintamahdollisuuksien laajentumista 1980-luvulla.⁸⁰ On myös mahdollista, että Koivisto on itse kyennyt vaikuttamaan siihen, miten lehti hänet esittää johtuen hänen aikaisemmasta suhteestaan lehden toimitukseen.

Osaltaan puolison omien näkemysten esittämisen rajaaminen on palvellut presidentti-instituution vakautta. Presidentin asema vallan keskiössä säilyy, kun puoliso ei esitä omia

⁷⁶ Esimerkiksi Kyrölä 1960, 23; Okker 1965, 21.

⁷⁷ Esimerkiksi *Suomen Kuvalehden* numerot 4/1982, 5/1982, 7/1982; Mattson 2017, 312.

⁷⁸ Okker 1982, 64–65.

⁷⁹ Kaipainen 1968, 14–18.

⁸⁰ Railo 2011, 69.

mahdollisesti ristiriitaisia poliittisia näkemyksiään vaan seisoo puolisonsa rinnalla muodostaen yhtenäiseltä näyttävän yksikön. Tämän pohjalta toistuva näkyvä mutta äänetön puoliso -retoriikka on sukupuolittunutta vallanjakoa, jossa miespresidentti nähdään poliittisena toimijana ja nainen puolisona nähdään symbolisena tukijana. Sukupuoli kietoutuu tässä mielessä vahvasti median tapaan kuvata valtaa ja julkisuutta.

Edelleen presidentin puolison kannanottoihin suhtaudutaan varauksella. Vuonna 2019 presidentin puoliso Jenni Haukio otti kantaa tuotantoeläinten oloihin Eläinsuojelugaalassa puhuessaan. Kannanotosta nousi kohu ja eri medioissa pohdittiin, oliko Haukio mennyt liian pitkälle ja astunut roolinsa rajojen yli.⁸¹ Kohua seurannut *Suomen Kuvalehden* artikkeli pohti, että syy Haukion kannanoton aikaansaamaan reaktioon ei ollut sen sisältö, vaan vallitseva vanhanaikainen käsitys presidentin puolison roolista.⁸² Suomessa presidentin puoliso nähtiin edelleen perinteisenä ”kansakunnan äitinä” toisin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa moderneilla ensimmäisillä naisilla oli usein vahva oma ääni ja agenda.

Presidentin puolison roolin rajoittuneisuus ja näkyvä mutta äänetön -retoriikka saattaa ilmetä Suomessa jopa korostuneemmin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, sillä presidenttien puolisojen asema ei ole yhtä institutionalisoitu eikä puolison puheenvuoroille ole muodostunut yhtä vakiintuneita perinteitä. Näin puolison äänettömyys mediassa näyttytyy rooliin sisäänrakennettuna ominaisuutena eikä sinänsä poikkeavana tai naisen toimintaa rajoittavana. Vaikka Suomen ja Yhdysvaltojen presidenttien puolisojen roolissa on institutionaalisia ja kulttuurisia eroja, niihin kohdistuvat sukupuolittuneet odotukset ovat silti varsin samankaltaisia. Molemmissa konteksteissa puolison tehtävä muodostuu pääasiassa edustuksellisuudesta, symbolisesta esiintymisestä ja presidentin tukemisesta ilman oman poliittisen äänen käyttämistä.⁸³

Voi olla myös perusteltua pohtia, missä määrin Yhdysvaltojen kulttuurinen pehmeä valta on vaikuttanut suomalaisen presidentin puolison roolin muotoutumiseen 1900-luvun alussa. Suomen ensimmäisen presidentin puoliso Ester Ståhlberg loi käytännössä toimintamallin koko roolille.⁸⁴ On todennäköistä, että maan ensimmäisen presidentin puolison asemaa määriteltäessä on otettu mallia jo vakiintuneempien poliittisten järjestelmien, kuten Yhdysvaltojen käytännöistä ja odotuksista. Presidenttiparien olemuksissa on ollut

---

⁸¹ Sharma 2019, 26.

⁸² Ibid.

⁸³ Erickson ja Thomson 2012, passim.

⁸⁴ Korppi-Tommola 1997 [Luettu 20.4.2026].

havaittavissa myös kuninkaallisia vivahteita, jotka on voitu omaksua esimerkiksi Ruotsin monarkkisen järjestelmän tavoista tai ne voivat olla tuulahduksia itsenäisen Suomen alkuvuosien monarkiasuunnitelmista.

4 Puolison roolin dynaamisuus

Presidenttien puolisoitten representaatiot *Suomen Kuvalehdessä* mukailevat yhteiskunnallisia ja ajallisia muutoksia, mutta niissä on havaittavissa myös jatkuvuutta. Esitystavoissa on tapahtunut muutoksia vuosikymmenten aikana, mutta toistuvaa on tapa esittää puolisoit johdonmukaisesti myönteisessä valossa. Heihin ei kohdistu suoraa kritiikkiä tai sensaatiohakuista tarkastelua. Sen sijaan representaatioissa korostuvat arvokkuus ja luotettavuus. Tällainen esitystapa on yhteydessä suomalaisessa poliittisessä kulttuurissa pitkään vallinneeseen konsensukseen, jossa presidentti ja tämän puoliso nähdään kansaa yhdistävinä symbolisina hahmoina.⁸⁵ Esitystapa kertoo myös presidentti-instituutioon kohdistuvasta korkeasta arvostuksesta.

Muutokset poliittisessä järjestelmässä, mediassa ja sukupuolijärjestelmässä heijastuvat myös presidentin puolison rooliin ja representaatioon. Roolin alttius muutoksille johtuu pääasiassa sen institutionaalista määrittelemättömyydestä. Erityisesti rooliin on vaikuttanut median merkityksen kasvu ja henkilöityneen politiikan aikakaudella lisääntynyt kiinnostus poliitikkojen yksityiselämään. Myös sukupuolirooleihin liittyvien käsitysten muuttuessa presidentin puolisoon kohdistuvat odotukset ja rajoitukset ovat muovanneet roolista ja sen mediarepresentaatiosta kullekin aikakaudelle sopivan. Muutoksista huolimatta presidentin puolison roolia rajaa myös aikakaudesta riippumatta samat kulttuuriset ja sukupuolittuneet odotukset, mutta niiden toteutus näyttäytyy erilaisena.

Presidentin puolison roolin dynaamisuus havainnollistuu puolisoitten tavoissa osallistua poliittiseen julkisuuteen eri aikakausina. Yksi keskeinen muutos on ollut puolisoitten näkyvyys presidentinvaalikampanjoissa. Perhevetoista kampanjointia esiintyi Suomessa jo 1950-luvulla, mutta Sylvi Kekkosen osallistuminen Urho Kekkosen presidentinvaalikampanjaan vuoden 1956 vaaleissa oli silti varsin näkymätöntä.⁸⁶ Myöhemmin vuosikymmeninä puolison merkitys presidenttiehdokkaan julkisuuskuvan rakentamisessa korostui. Esimerkiksi vuoden 2000 presidentinvaaliehdokkaita käsittelevässä *Suomen Kuvalehden* artikkelissa korostetaan perheen ja puolison merkitystä kampanjoinnissa.⁸⁷ Puolison avulla kampanjoissa voidaan esittää ehdokkaan inhimillinen puoli ja muodostaa hänestä helpommin lähestyttävä vaikutelma.

⁸⁵ Paloheimo 2017, 184, 190.

⁸⁶ Lappalainen ja Vesikansa 1999, 18–21; Mattson 2019, 248.

⁸⁷ Lappalainen ja Vesikansa 1999, 18–21.

Jopa 40 % suomalaisista pitää tärkeänä, että presidentti on naimisissa vuonna 1999 julkaistun *Suomen Kuvalehden* artikkelin mukaan.⁸⁸ Tämä on merkittävä osa suomalaisista ja siten vahvistaa käsitystä presidenttiparista symbolisena kokonaisuutena. Puolison rooli on tärkeä paitsi edustuksellisissa tehtävissä myös poliittisen vallan inhimillistämässä. Äärimmillään presidenttiehdokkaan puolison julkisuuskuva saattaa vaikuttaa jopa joidenkin äänestyspäätökseen. Tällainen perheen ja puolison merkitys miespoliitikkojen julkisuuskuvan kiillottamisessa on korostunut erityisesti 1970-luvun lopulta lähtien.⁸⁹ Kehitys nosti yksityiselämän ja perheen osaksi poliittista julkisuutta, jonka tarkoituksena oli vahvistaa poliitikkojen luotettavuutta ja luoda heistä arkisempaa kuvaa. Silti esimerkiksi pääministerin puolisolta ei Suomessa odoteta julkista esiintymistä tai roolia samalla tavalla, kuin presidentin puolisolta odotetaan.

Suomen Kuvalehden tapa esittää presidenttien puolisoita ei ole poikkeavaa tai yksinomaan kyseisen lehden toimituksellisista valinnoista riippuvaista. Mediatekstit, representaatio tai sanavalinnat eivät synny tyhjiössä, vaan ne on aina ulkoisten vaikutteiden ja sisäisten valintojen yhteisvaikutuksessa muodostuvia.⁹⁰ Siksi Sylvi Kekkosen ja Tellervo Koiviston representaatioita analysoidessa on otettava huomioon aikakausten vallitsevat sukupuolinormit ja poliittisen kulttuurin käytännöt sekä median rooli näiden merkitysten tuottajana. Laajemman kontekstin huomioiden puolisoitten rooli näyttyy dynaamisena ja sen muutoksia tarkastelemalla voidaan tulkita suomalaisen yhteiskunnan laajempia muutoksia.

4.1 Naisasialiike ja tasa-arvoistuva yhteiskunta

1950-luvulta 1990-luvulle tultaessa presidenttien puolisoitten representaatio ei ollut yksiselitteisesti muuttunut perinteisestä moderniksi, vaan kyse oli pikemminkin asteittaisesta siirtymästä. Kekkosen ja Koiviston representaatioissa on havaittavissa jatkuvuutta, jossa puolison näkyvyys määrittyi asemajulkisuuden mukaisesti suhteessa presidenttiin. Tämän asemajulkisuuteen perustuvan representaation rinnalle rakentui vähitellen myös yksilöllisempiä ja toimijuutta korostavia esityksiä puolisoista. Muutos on havaittavissa jo Koiviston aikana, vaikka se ei tuolloin vielä ollut kokonaisvaltaista.

Muutosta selittävä tekijä on 1970–1990-luvuilla vahvistunut naisasialiike ja tasa-arvokeskustelun laajentuminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Samanaikaisesti naisten

⁸⁸ Lappalainen ja Vesikansa 1999, 20.

⁸⁹ Railo 2011, 57, 130, 206.

⁹⁰ Koivunen ja Liljeström 1996, 53–54; Repo 2010, 6.

osallistuminen politiikkaan ja julkiseen keskusteluun lisääntyi, mikä heijastui myös presidenttien puolisoiden esitystapoihin ja näkyvyyteen mediassa. Naisasialiikkeessä aktiivisesti mukana ollut Koivisto oli malliesimerkki uuden aikakauden aktiivisesta ja osallistuvasta naisesta. Silti siirtyessään presidentin puolison rooliin hän jätti luottamustehtävänsä ja työnsä. Koivisto koki tehtävistään luopumisen olevan häneltä odotettua, vaikka niin ei virallisesti ole presidenttien puolisoilta edellytetty.⁹¹ Tämä vallitseva käytäntö havainnollistaa presidentin puolisoon kohdistuvia epävirallisia mutta vahvoja odotuksia.

Miespuoliseen presidentin puolisoon, Pentti Arajärveen, ei kohdistunut samoja odotuksia, vaan hän jatkoi työskentelyä presidentin puolison edustusroolin rinnalla.⁹² Toki Arajärvin joutui jättämään työnsä Eduskunnan valiokuntaneuvoksena johtuen sen selkeästi poliittisesta luonteesta, mutta hän siirtyi toisenlaisiin virkoihin tutkijan roolissa. Koiviston ja Arajärven sukupuolten sekä työtehtävien erilaisten luonteiden lisäksi myös kahdessa vuosikymmenessä tapahtuneet yhteiskunnallisten odotusten muutokset vaikuttivat siihen, miten presidentin puolison työskentelyn jatkamiseen edustusroolin ohessa suhtauduttiin. Vielä Koiviston aloittaessa presidentin puolisona 1980-luvulla ei ollut tyypillistä, että valtiopäämiehen puolisoilla oli oma poliittinen uransa.

1980-luvulla naisten aktiivinen toimijuus ja osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun oli aiempaa hyväksytympää ja jopa toivottua.⁹³ Presidentin puoliso toimi tässä kehityksessä symbolisesti merkittävänä esikuvana. *Suomen Kuvalehdessä* tämä näkyi esimerkiksi siinä, miten Koivisto esitettiin asiantuntevana ja itsenäisenä toimijana, jonka kokemus yhteiskunnallisesta toiminnasta ja politiikasta tuotiin näkyvästi esille.⁹⁴ Näin ollen Koiviston representaatio näyttäytyi presidentin puolisona, joka ei ole vain edustava ja symbolinen vaan myös osallistuva ja kommentoiva.

Presidentin puolison roolin alttius muutoksille, tarjoaa jokaiselle puolisolalle mahdollisuuden tehdä roolista itselleen sopivan. Koivisto oli esimerkiksi maininnut, että virallisen roolin puuttuminen tarjoaa presidentin puolisolalle liikkumavaraa.⁹⁵ Koivisto käytti tätä mahdollisuutena jatkaa työskentelyä itselleen entuudestaan tärkeiden sosiaalityön teemojen

⁹¹ Okker 1982, 65; Mattson 2017, 367.

⁹² Pyysalo 2000, 45; Sharma 2019, 26.

⁹³ Korppi-Tommola 2004, 19.

⁹⁴ Holopainen 1988, 65–66; Okker 1982, 64–65.

⁹⁵ Okker 1982, 64.

parissa ja vältti edeltäjiensä seremoniaalisia julkisuuden tehtäviä. Myös Kekkonen oli ilmaissut roolin liikkumavaran ja määrittelemättömyyden itselleen mieluisana.⁹⁶ Hän näki liikkumavaran mahdollisuutena pysyä taka-alalla ja poissa julkisesta keskustelusta. Kekkonenkaan ei välittänyt presidentin puolison seremoniallista tehtävistä⁹⁷, mutta hänen aikanaan niihin osallistuminen oli puolisolta odotettua.

Erojen lisäksi *Suomen Kuvalehdessä* säilyy myös perinteinen käsitys presidentin puolison roolista. Sekä Kekkonen että Koivisto olivat todenneet presidentin puolison tärkeimmäksi tehtäväksi presidentin tukemisen.⁹⁸ Tämä havainnollistaa roolin osittaista jatkuvuutta myös vahvan yhteiskunnallisen muutoksen aikana. Koiviston katsottiin edustavan uudenlaista naistoimijuutta ja hän toimikin osana naisasialiikettä, joka vaati tasa-arvoa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia naisille osallistua julkisiin tehtäviin. Silti Koivisto itse valitsi poliittisista tehtävistään ja urastaan luopumisen ja omistautui presidentin puolison roolille. Koiviston elämäkerta selittää valintaa siten, että hän koki taustalla vaikuttajana voivansa antaa yhteiskunnalle enemmän, kuin poliittisen päätöksenteon eturivissä.⁹⁹ Tämä osoittaa, että sukupuolinormien ja poliittisen kulttuurin muuttuessa puolison rooli näyttäytyi edelleen pitkälti perinteisen tukemisen ja hoivan roolin kautta.

Mauno Koiviston valinta presidentiksi oli aikaa, jolloin siirtymä kohti sukupuolten tasa-arvoistumista oli jo alkanut, mutta perinteiset arvot olivat edelleen vallitsevia. Tellervo Koiviston toimintaa voidaan tulkita jopa kaksinaismoraaliseksi, mutta juuri tämä ristiriitaisuus osoittautui poliittisesti Koivistoille antoisaksi ja takasi samaistumispintaa useille yleisöille. Esimerkiksi Rouva Koiviston päiväkirjat -palstallaan Tellervo Koivisto haastoi usein sukupuolistereotypioita ja pyrki laajentamaan käsityksiä naisten roolista yhteiskunnallisina toimijoina. Tämä moderni retoriikka vahvisti Koivistojen suosiota niiden keskuudessa, jotka toivoivat sukupuoliroolien uudelleenjärjestelyä ja kannattivat naisasialiikettä. Samanaikaisesti Koiviston henkilökohtaiset valinnat kuitenkin ilmensivät perinteisempiä arvoja, kun hän vetäytyi omasta urastaan tukeakseen puolisoaan ja hoitaakseen kodin ylläpitoa. Tämä takasi sen, että Koiviston moderneista näkemyksistä ja julkisesta puheesta huolimatta myös perinteisiä perhearvoja arvostavatkin saattoivat samaistua ja kannattaa heitä.

---

⁹⁶ Kaipiaisen 1968, 16.

⁹⁷ Ibid., 17; Mattson 2019, 256, 259.

⁹⁸ Kaipiaisen 1968, 16; Okker 1982, 65; Mattson 2017, 314; Mattson 2019, 293.

⁹⁹ Mattson 2017, 314.

4.2 Yksilölliset erot vai aikakauden muutos?

Presidenttien puolisoitten representaatiot muodostuvat aikakaudelle tyypillisten rakenteiden ja kulttuuristen normien lisäksi myös yksilöllisten tekijöiden kautta. Puolisoiden persoonallisuus, elämäntilanne ja suhtautuminen julkisuuteen voivat vaikuttaa siihen, millainen representaatio heistä muodostuu. On esimerkiksi mahdollista, että Sylvi Kekkonen vähäinen julkinen näkyvyys ja näkyvä mutta äänetön -representaatio selittyvät osittain hänen luonteellaan sekä haluttomuudella esiintyä julkisuudessa. Vain kahden puolison representaatioiden vertailu voi korostaa eroja enemmän kuin laajemman aineiston tarkastelu antaisi aiheita. Tellervo Koivisto saattaa näyttäytyä poikkeuksellisen aktiivisena ja näkyvänä presidentin puolisona nimenomaan edeltäjänsä Kekkoneseen suhteutettuna. Laajemmassa kontekstissa hänen representaationsa ei näyttäytyisi yhtä poikkeuksellisena, vaan sen voisi ymmärtää osana jatkuvaa muutosta. Siksi on syytä pohtia tekemilleni havainnoille erilaisia selityksiä, kuten yksilöllisiä eroja.

Kekkonen representaatioon *Suomen Kuvalehdessä* vaikutti hänen poikkeuksellisen pitkä aika presidentin puolisona. Urho Kekkonen oli pisimpään Suomessa toiminut presidentti, jonka kaudet ulottuivat vuosille 1956–1982. Sylvi Kekkonen menehtyi jo vuonna 1974 ja hänen kuolinpäivänään koko maassa suruliputettiin, radio- ja televisiolähetystyksiä muutettiin ja myöhemmin myös sen vuoden Linnan juhlat peruttiin.¹⁰⁰ Kansallinen reaktio Kekkonen kuolemaan osoittaa hänen symbolista merkitystään. Hänen representaationsa kuitenkin jatkui lehdessä tämänkin jälkeen, kun Suomessa oli lähes kahdeksan vuoden ajan leskipresidentti vailla puolisoa. Kuolema ei katkaise julkisuuden henkilön representaatiota, vaan media voi jatkaa sen tuottamista ilman tarkastelun kohteen omaa toimijuutta.¹⁰¹ Postuumisti julkaistuissa artikkeleissa Kekkonen representaatio näyttäytyi erityisen vahvasti asemajulkisuutena suhteessa presidenttiin ja ilman omaa ääntä, sillä haastattelut eivät olleet enää mahdollisia.

Aikalaiskuvauksissa Kekkonesta kuvaillaan usein vaiteliaaksi ja hillityksi luonteeltaan, sekä hänen kerrotaan jopa kiusaantuneen saamastaan huomiosta.¹⁰² Toisaalta Urho Kekkonen kuvaili Sylvi Kekkonesta ”suomalaisen naisen perikuvana”¹⁰³, jolla hän viittasi sisukkuuteen ja päämäärätietoisuuteen. *Suomen Kuvalehdessä* vuonna 2019 Kekkonesta kuvailtiin hillityn ja

¹⁰⁰ Mattson 2017, 311.

¹⁰¹ Rojek 2001, 78.

¹⁰² Palmén 1974, 34; Korppi-Tommola 1997 [Luettu 20.4.2026].

¹⁰³ Mattson 2019, 281.

kohteliaan ulosannin lisäksi piikkittelevänä ja selän takana ihmisistä pahaa puhuvana.¹⁰⁴ Luja persoonallisuus ei heijastunut juurikaan hänen elinaikaiseen representaatioonsa lehdessä muuten kuin siltä osin, ettei hän suostunut juurikaan haastatteluihin. Kuoleman jälkeisissä kuvauksissa, joihin Kekkonen ei itse voinut vaikuttaa, kirjoitettiin hänestä avoimemmin.

Tellervo Koiviston vuodet presidentin puolisona olivat yhteiskunnallisen ja presidentti-instituution muutosten aikaa. Mauno Koiviston presidenttikaudet vuosina 1982–1994, sekä presidentin valtaoikeuksia kaventanut perustuslakiuudistus vuodelta 1982 merkitsivät siirtymää pois vahvasti henkilöityneestä politiikasta. Urho Kekkonen pitkän presidenttiyden jälkeen ilmapiiri oli myönteinen muutoksille ja uudelle presidenttiparille.¹⁰⁵ Tässä kontekstissa myös presidentin puolison rooliin kohdistuneissa odotuksissa tapahtui muutoksia ja Tellervo Koivisto näyttäytyi *Suomen Kuvalehdessä* modernina puolisona.

Mauno Koiviston presidenttiyden aikana presidentti-instituution sisäiset protokollat muuttuivat. Samalla uutta politiikan aikakautta leimasi uusi ilmiö: politiikan medioituminen.¹⁰⁶ Sylvi Kekkonen eli vielä suhteellisen tavallista yksityisen kansalaisen elämää virallisten edustustehtäviensä ulkopuolella, mutta Tellervo Koivistolla ei ollut tähän enää mahdollisuutta. Julkisen huomion lisääntyessä medioituneessa poliittisessa kulttuurissa myös presidentin puolisoon kohdistuvat turvatoimet ja käytännöt tarkentuivat. Samalla presidenttiparin mahdollisuudet yksityisyyteen ja tavanomaiseen arkipäiväiseen elämään kaventui. Tämän kehityksen myötä presidentin puolison asema julkisena toimijana kasvoi, vaikka rooli säilyi institutionaalisesti määrittelemättömänä.

Erot presidenttien puolisoitten representaatioissa ovat laajempien sukupuolinormeissa ja poliittisessa julkisuudessa tapahtuneiden muutosten määrittelemiä. Tuloksia ei ole tarkoituksenmukaista tulkita liian suoraviivaisesti, sillä erot selittyvät osin myös yksilöllisillä eroilla. Kekkonen ja Koiviston representaatioitten väliset erot olivat vain osittaisia, ja niiden rinnalla säilyi perinteiset käsitykset presidentin puolison tehtävistä ja roolista läpi vuosikymmenten. Myös Katajisto ja Pohls mainitsevat, että presidentin puolison rooli ei ole Suomen yli satavuotisen historian aikana juurikaan muuttunut.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Sharma 2019, 29.

¹⁰⁵ Hallberg et al. 2009, 274; Paloheimo 2017, 164.

¹⁰⁶ Hallberg et al. 2009, 281.

¹⁰⁷ Vuorio, 2.8.2022, 1.03.00–1.04.05.

5 Johtopäätökset

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelin, miten presidenttien puoliset Sylvi Kekkonen ja Tellervo Koivisto on esitetty *Suomen Kuvalehdessä* ja miten puolisoitten rooli ja representaatio on historiallisesti rakentunut sukupuolittuneiden odotusten varaan. Presidentin puolison representaatio kertoo yhtä aikaa yksityisestä henkilöstä sekä laajemmin siitä, millaisessa roolissa naiset nähdään vallan vierellä ja sen ytimessä. Tässä median esittämässä roolissa on havaittavissa samoja teemoja läpi vuosikymmenten, vaikka osittain niissä tapahtuu muutoksiakin.

1950–1970-luvun vahva presidentti-instituutio yhdistettynä perinteiseen sukupuolijärjestykseen ja median kunnioittavaan, osin myös varovaiseen tapaan käsitellä presidentin puolisoa loivat puitteet, jossa Kekkonen rooli rajautui hiljaiseen taustatukijaan. 1980-luvulla puolestaan vahvistuva parlamentarismi, naisliikkeen aktivoituminen ja journalistisen kriittisyyden lisääntyminen mahdollistivat uudenlaisen, osallistuvan presidentin puolison roolin Koivistolle. Huomioitavaa on, että rakenteellisen muutoksen lisäksi eroja selittää Kekkonen ja Koiviston taustat, kuten persoonallisuus, koulutus, poliittinen kokemus ja halu toimia julkisuudessa. Nämä vaikuttivat osittain siihen, miten he rooliaan presidenttien puolisoina toteuttivat, mikä puolestaan selittää median tapaa myös esittää heidät.

Kekkonen representaatio *Suomen Kuvalehdessä* rakentui sukupuolittuneen toimijuuden varaan, jossa hän näyttäytyi ensisijaisesti kansakunnan äidin roolissa ja symbolisena edustajana puolisonsa rinnalla. Representaatio vastaa aikakauden sukupuolittuneita odotuksia ja käsityksiä, joissa naisen rooli on näkyvä mutta äänetön. Tekemiäni havaintoja representaatiosta tukee monilta osin Anne Mattsonin kirjoittama elämäkerta Sylvi Kekkosesta, erityisesti edustuksellisuuden ja epävirallisen vaikuttamisen osalta. Samalla elämäkerta nostaa esiin myös teemoja ja piirteitä, joita ei journalistisessa lehden aineistossa käsitellä.

Lähdekriittisesti tarkasteltuna Mattsonin kirjoittamasta elämäkerrasta on huomioitava, että se on kirjoitettu Kekkonen kuoleman jälkeen ja nostaa hänet käsittelyn keskiöön. Tällöin saatetaan ylikorostaa hänen taustavaikuttamisensa merkitystä Urho Kekkonen toimintaan. *Suomen Kuvalehden* artikkelit puolestaan rakentuvat usein ajankohtaisesti ja presidenttikeskisesti, jolloin Kekkonen merkitystä on vaikeampi havaita. Lähteet eivät ole

ristiriidassa keskenään, vaan todentavat samaa roolia eri perspektiivistä. Toinen toimien kokonaisvaltaisesti ja jälkikäteen tarkastellen, ja toinen aikalaishavaintojen tasolla.

Tellervo Koiviston representaatio puolestaan heijasti 1980-luvun muuttuvaa yhteiskuntaa ja naisten itsenäistä toimijuutta. Koiviston kohdalla presidentin puolison rooli ei näyttäytynyt rajoittuvan vain edustamiseen tai taustalla tukemiseen, vaan siihen oli liitetty myös omaa toimijuutta. Hänen julkisuutensa näyttäytyi sekä asemajulkisuutena presidentin puolison roolin myötä, mutta myös ansaitun julkisuuden piirteet korostuivat oman asiantuntijuuden huomioinnissa. Koivisto oli julkisuuden henkilö jo kansanedustajana ja poliittisena vaikuttajana, mutta puolisonsa Mauno Koiviston presidenttiyden myötä hänen näkyvyytensä julkisuudessa lisääntyi.

Koivistonkin representaatiossa on havaittavissa sukupuolittuneita elementtejä, mutta vähemmän edeltäjänsä verrattuna. Sukupuolittuneet sävyt ja tapa huomioida Koiviston ulkonäköä ja persoonallisuutta lehdessä toistavat naisiin kohdistuvia sukupuolittuneen journalismin tapoja. Koivistolla oli uuden aikakauden naiselle sopiva rohkea luonne sekä kyky esiintyä julkisuudessa ja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Silti hänen representaationsa *Suomen Kuvalehdessä* näyttäytyi hyvin samanlaisena kuin edeltäjänsä Sylvi Kekkosen. Tämä johtuu pääasiassa presidentin puolison rooliin syvälle juurtuneista sukupuolittuneista käytännöistä ja odotuksista, jotka kohdistuivat samalla tavalla uuden ajan presidentin puolisoon.

Presidentin puoliso toimii symbolisena hahmona, jonka kautta muodostetaan käsityksiä presidentti-instituutiosta, kansallisesta yhtenäisyydestä, ideaaliperheestä ja sukupuolesta. Roolin määrittelemättömyys ei siis poista siihen kohdistuvia sukupuolittuneita normeja, vaan voi jopa vahvistaa niitä. Pentti Arajärven representaatio toimii esimerkkinä tästä. Kun presidentin puolisona toimi mies 2000-luvulla, roolin aiemmin itsestään selvänä pidetty sukupuolittuneisuus tuli näkyväksi uudella tavalla. Arajärven representaatioissa huomio kiinnittyi siihen, miten mies asemoituu tehtävään, joka oli pitkään ymmärretty naispuolisen puolison kautta. Tämä osoittaa, että puolison rooli on historiallisesti rakentunut vahvasti naiseksi oletetun toimijan ympärille.

Jatkotutkimuksen kannalta hedelmällisintä olisi tarkastella pidemmän aikavälin muutoksia laajentamalla aineistoa kattamaan jokaisen presidentin puolison representaatioita *Suomen Kuvalehdessä*. Tällöin mahdollisuus välttää vinoutuneilta tulkinnoilta olisi minimaalisin. Aineistoa tähän tutkimukseen kerätessä olen löytänyt jokaisesta Suomen presidentin

puolisosta vähintäänkin kuvia ja mainintoja *Suomen Kuvalehdestä*. Vaihtoehtoisesti kiinnostava tutkimuskohde olisi tarkastella useissa presidentinvaaleissa 2000-luvun aikana ehdolla olleeseen ehdokkaaseen, Pekka Haavistoon ja hänen miespuolisoonsa Antonio Floresiin kohdistunutta julkista keskustelua. Maailmalla ei ole vielä nähty avoimesti seksuaalivähemmistöisessä suhteessa olevaa presidenttiparia.

Tutkimuksen myötä olen pohtinut kysymystä siitä, miten mitata presidenttien puolisoiden elämäntyötä, joka on tapahtunut sivuroolissa, kulissien takana ja osin näkymättömissä julkiselta katseelta. Taustalla vaikuttamisesta, puolison tukemisesta ja epävirallisesta vallankäytöstä jää harvoin näkyviä jälkiä arkistoihin. Siksi presidenttien puolisoiden todellisesta vaikutusvallasta voidaan esittää vain varovaisia arvioita. Puolisoiden merkitystä tulisi tarkastella laajemmin kuin vain suhteessa presidenttiin. Monilla puolisoilla on ollut huomattava vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan erilaisissa hyväntekeväisyysjärjestöissä, kulttuurin, lasten ja perheiden hyvinvoinnin parissa sekä kansainvälisten diplomatiasuhteiden luomisessa. Presidenttien puoliset ovat nostaneet julkiseen keskusteluun teemoja, joille virallinen politiikka ei ole antanut riittävästi huomiota. Juuri tämä pehmeä vaikuttaminen on puolisoiden jättämä perintö.

Vähättelevä suhtautuminen presidenttien puolisoihin paljastaa myös jotain hyvin olennaisesta yhteiskunnan sukupuolittuneesta luonteesta. Presidentin puolison rooli on nähty naisten tehtävänä vuosikymmenten ajan. Sitä on pidetty luonnollisena ja naisille ominaisena hoivatyön jatkeena, vaikka rooli tosiasiaassa vaatii huomattavaa osaamista, verkostoitumista ja julkista vastuunkantoa. Se, ettei roolista edelleenkään makseta palkkaa eikä sen merkitystä tunnusteta tai ainakaan tunnusteta, on osoitus siitä, millaista työtä yhteiskunnassa pidetään arvokkaana. Presidentin puolison palkaton työ Suomen hyväksi on käytännössä hyväntekeväisyyttä. Rooli kaipaa modernisaatiota sillä se ei tällaisenaan istu sukupuolten tasa-arvoon pyrkivään nyky-yhteiskuntaan.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Suomen Kuvalehti, 1955–2019.

Tutkimuksessa viitattujen artikkelien tiedot

- Holopainen, Kauko. ”Miten käy manuilmiön?” *Suomen Kuvalehti* 8.1.1988.
- Jokela, Ella. ”Kiistelty mies”. *Suomen Kuvalehti* 8.10.1955.
- Kaipiainen, Anu. ”Demokratiaa se on, ei siinä sen enempää”. *Suomen Kuvalehti* 25.5.1968.
- Kyrölä, Vilho. ”Kiitos käynnistä, presidentti Schärf”. *Suomen Kuvalehti* 23.4.1960.
- Lappalainen, Tuomo ja Jaakko Vesikansa. ”Perhe peliin”. *Suomen Kuvalehti* 15.10.1999.
- Marttinen, Eero. ”Radikalismien takana oli Sylvi Kekkonen”. *Suomen Kuvalehti* 18.11.1977.
- Okker, Jaakko. ”Tellervo Koiviston kirjoittamaton rooli”. *Suomen Kuvalehti* 12.2.1982.
- Palmen, Aili. ”Muisto hiljaisesta urheudesta”. *Suomen Kuvalehti* 13.12.1974.
- Pyysalo, Riitta. ”Hän: Pentti Arajärvi”. *Suomen Kuvalehti* 18.2.2000.
- Sharma, Leena. ”Puoliso”. *Suomen Kuvalehti* 5.12.2019.
- Sundberg, Anneli. ”Tanskalaisia hovitapoja oppimassa”. *Suomen Kuvalehti* 28.4.1983.
- Sundberg, Anneli. ”Täyttymys Kremlissä”. *Suomen Kuvalehti* 17.6.1983.
- Tyrkkö, Maarit. ”Kuvia Sylvi Kekkonen elämän varrelta”. *Suomen Kuvalehti* 13.12.1974.

Tutkimuskirjallisuus

- Erickson, Keith. V. ja Stephanie Thomson. *First lady international diplomacy: Performing gendered roles on the world stage*. *Southern Communication Journal*, 77(3), 239–262, 2012. <<https://doi.org/10.1080/1041794X.2011.647502>>
- Hallberg, Pekka, Tuomo Martikainen, Jaakko Nousiainen ja Päivi Tiikkainen. *Presidentin valta – Hallitsijanvallan ja parlamentarismien välinen jännite Suomessa 1919–2009*. Toim. Jouni Avelin. Helsinki: WSOY, 2009.

- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus, 2000.
- Koivunen, Anu ja Marianne Liljeström. *Avainsanat : 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 1996.
- Korppi-Tommola, Aura. ”Paasikivi, Alli (1879–1960)”. *Kansallisbiografia*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000–. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008091>
- Korppi-Tommola, Aura. ”Kekkonen, Sylvi (1900–1974)”. *Kansallisbiografia*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2019–. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008089>
- Korppi-Tommola, Aura. ”Koivisto, Tellervo (1929–)”. *Kansallisbiografia*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000–. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008090>
- Korppi-Tommola, Aura. ”Ståhlberg, Esther (1870–1950)”. *Kansallisbiografia*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000–. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008087>
- Korppi-Tommola, Aura. ”Naisliikkeen ja naishistorian vuorovaikutus”. *Tieteessä Tapahtuu* 22 (2), 2004, 17–22. <https://journal.fi/tt/article/view/56895>
- Mattsson, Anne. *Tellervo Koivisto : elämäkerta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2017.
- Mattsson, Anne. *Sylvi Kekkonen elämäkerta*. 2. painos. Helsinki: Art House, 2019.
- Paloheimo, Heikki. ”Presidentin ja hallituksen muuttuva vallanjako”. *Poliittinen valta Suomessa*, toim. Mari K. Niemi, Tapio Raunio ja Ilkka Ruostetsaari. Tampere: Vastapaino, 2017, 160–193.
- Railo, Erkki. *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuuissa vuosina 1975–2005*. Poliittisen historian väitöskirja. Turku: Turun yliopisto, 2011.
- Railo, Erkki ja Paavo Oinonen. *Media historiassa*. Turku: Turun historiallinen yhdistys, 2012.
- Repo, Siina. ”Olivat tytöt kuulemma tehneet aikamoisia päätöksiä yhdessä” – Naisjohtajien representaatiot Suomen Kuvalehden henkilöhaastatteluissa vuosina 1970–2010. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, 2010. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/82167/gradu04750.pdf;jsessionid=EE616A9CEB579E>
- Richardson, Niall ja Wearing, Sadie. *Gender in the Media*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.

Rojek, Chris. *Celebrity*. London: Reaktion Books, 2001.

Vares, Vesa ja Sakari Siltala. *Sanan ja kuvan vuosisata : Suomen Kuvalehti 1916–2016*.

Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2016.

Ylivuori, Soile. ”Historiallinen analyysi ja sukupuoli”. *Avaimia menneisyyteen : opas*

historiantutkimuksen menetelmiin, toim. Mirka Danielsbacka, Matti O. Hannikainen ja

Tuomas Tepora. Helsinki: Gaudeamus, 2022, 20–38.

Muut lähteet

Kotimaisten kielten keskus, 2019. <<https://kotus.fi>>

Kunnallisan alan kehittämissäätiö, 2024. <<https://kaks.fi>>

Otavamedia, 2026. <<https://otavamedia.fi>>

Suomen Kuvalehti, 2020. <<https://suomenkuvalehti.fi>>

Svinhufvudin muistisäätiö, 2026. <<https://www.svinhufvudinmuistosaatio.fi>>

Tieteen termipankki, 2026. <<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>>

Vuorio, Lotta, juontaja. *Menneisyyden jäljillä*. ”Presidentin puoliset, rooli ja valta”, 2.8.2022.

Podcast, 1 h. 8 min. 27 sek. <<https://lottavuorio.com/2022/08/02/64-presidenttien-puolisot-rooli-ja-valta/>>

Yleisradio, 2017. <<https://yle.fi>>